

Silja Ohtonen

**”PARHAIMMILLAAN LUONTOKASVATUS
ANTAA LAPSILLE VOIMAA JA ILOA”**
Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia eri-ikäisten
lasten luontokasvatuksesta ja lasten luontosuhteiden
tukemisesta

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Toukokuu 2023

TIIVISTELMÄ

Silja Ohtonen: ”Parhaimmillaan luontokasvatus antaa lapsille voimaa ja iloa” – Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia eri-ikäisten lasten luontokasvatuksesta ja lasten luontosuhteiden tukemisesta.

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden kandidaattiohjelma, varhaiskasvatuksen opettaja

Toukokuu 2023

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia eri-ikäisten lasten luontokasvatuksesta ja sen ulottuvuuksien toteuttamisesta. Luontokasvatuksen ulottuvuuksia ovat luonnossa oppiminen, luonnosta oppiminen sekä luonnon puolesta toimiminen. Tarkoituksena oli lisäksi tutkia, millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen opettajilla on lasten luontosuhteisiin vaikuttavista tekijöistä ja lasten luontosuhteiden tukemisesta.

Tutkimuksen aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella kolmesta varhaiskasvatuksen työntekijöille suunnatusta Facebook-ryhmästä huhtikuussa 2023. Kyselylomake muodostui viidestä avoimesta kysymyksestä ja kyselyyn vastasi kolmetoista varhaiskasvatuksen opettajana työskennellyttä henkilöä. Aineiston analyysi perustui aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin, minkä lisäksi luontokasvatuksen ulottuvuuksia käsiteltäessä hyödynnettiin myös teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.

Tämän tutkimuksen tulokset osoittivat, että varhaiskasvatuksen opettajien kokemusten perusteella aikuisen asenteella ja toiminnalla on suuri vaikutus sekä luontokasvatuksen ulottuvuuksien toteutumiseen että lasten luontosuhteiden muodostumiseen. Luontokasvatuksella voidaan tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja luontosuhdetta sekä yhteisten luontoon liittyvien arvojen ja asenteiden omaksumista. Tulosten mukaan varhaiskasvatuksen opettajat toteuttavat luontokasvatuksen ulottuvuuksista varsinkin luonnossa oppimista ja luonnosta oppimista, mutta luonnon puolesta toimimisen ulottuvuus jää hieman kahden edellisen ulottuvuuden varjoon. Vaikka luonnossa oppimisen ja luonnosta oppimisen ulottuvuuksia toteutetaan sekä yli että alle 3-vuotiaiden lasten kanssa, keskittyy luonnon puolesta toimimisen ulottuvuus opettajien kokemusten mukaan enemmän yli 3-vuotiaisiin lapsiin. Tulosten mukaan luontokasvatuksen mahdollisuudet koetaan samankaltaisina kaikenikäisille lapsille, kun taas luontokasvatuksen haasteet koetaan erilaisiksi yli ja alle 3-vuotiailla lapsilla. Varhaiskasvatuksen opettajien kokemusten mukaan lasten luontosuhteisiin vaikuttavat tekijät ovat samanlaisia kaikenikäisillä lapsilla ja ne jakautuvat luontosuhdetta tukeviin sekä sitä heikentäviin tekijöihin. Tulosten perusteella varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on vaikutusta siihen, millaiseksi lapsen luontosuhde muodostuu.

Avainsanat: luontokasvatus, luontokasvatuksen ulottuvuudet, luontosuhde, varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen opettaja

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	6
2.1	Keskeiset käsitteet	6
2.1.1	<i>Varhaiskasvatus.....</i>	6
2.1.2	<i>Varhaiskasvatuksen pedagogiikka.....</i>	7
2.1.3	<i>Luonto.....</i>	8
2.1.4	<i>Luontokasvatus ja sen ulottuvuudet.....</i>	9
2.1.5	<i>Luontosuhde .....</i>	11
2.1.6	<i>Luonto oppimisympäristönä .....</i>	11
2.2	Aikaisemmat tutkimukset.....	12
3	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	14
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	15
4.1	Tutkimuksen metodologia	15
4.2	Tutkimusaineisto ja sen kerääminen	16
4.3	Aineiston analyysi	17
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	22
5.1	Kokemuksia luontokasvatuksen ja sen eri ulottuvuuksien toteuttamisesta	22
5.1.1	<i>Luonnossa oppimisen ulottuvuus.....</i>	22
5.1.2	<i>Luonnosta oppimisen ulottuvuus.....</i>	24
5.1.3	<i>Luonnon puolesta toimimisen ulottuvuus.....</i>	25
5.1.4	<i>Yhteenvetoa luontokasvatuksen ulottuvuuksien toteuttamisesta .....</i>	26
5.2	Kokemuksia eri-ikäisten lasten luontokasvatuksesta	27
5.3	Kokemuksia lapsen luontosuhteeseen vaikuttavista tekijöistä	30
6	POHDINTA.....	33
6.1	Tulosten tarkastelua ja pohdintaa	33
6.2	Tutkimuksen eettisyydestä	37
6.3	Tutkimuksen luotettavuudesta.....	38
6.4	Jatkotutkimusmahdollisuuksia.....	41
LÄHTEET.....		42
LIITTEET.....		49
	Liite 1: Kyselylomake	49
	Liite 2: Toisen tutkimuskysymyksen analyysia: Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia eri-ikäisten lasten luontokasvatuksesta.....	51
	Liite 3: Ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysia: Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia luontokasvatuksen ja sen eri ulottuvuuksien toteuttamisesta	53
TAULUKOT		
TAULUKKO 1.	AINEISTON REDUSOINTI.....	19
TAULUKKO 2.	AINEISTON KLUSTEROINTI JA ABSTRAHOINTI.....	20
TAULUKKO 3.	LUONTOKASVATUKSEN ULOTTUVUUKSIEN TOTEUTUS.....	26

1 JOHDANTO

Luontokasvatus on tärkeä tutkimuskohde, sillä luonto tarjoaa paljon mahdollisuuksia niin oppimiselle, liikkumiselle kuin rauhoittumisellekin. Pasanen (2019, s. 60–61) on väitöskirjassaan tutkinut luontoympäristössä ja rakennetussa ympäristössä liikkumisen eroa; tulosten mukaan molemmissa ympäristöissä liikkuminen lisää koettua terveyttä, mutta luontoympäristössä liikkuminen vaikuttaa olevan lisäksi myönteisesti yhteydessä myös emotionaaliseen hyvinvointiin. Luonto onkin monelle tärkeä voimavara, vapaa-ajan viettopaikka ja mielenmaisema. Jokamiehen oikeuksien mukaan Suomessa kaikilla on mahdollisuus hyödyntää kunnioittavasti luontoa, vesistöjä ja metsiä esimerkiksi retkeilyyn, marjastamiseen, rauhoittumiseen ja liikkumiseen (Tuunanen, Tarasti & Rautiainen, 2012, s. 11). Suomessa luontoa on löydettävissä myös isoista kaupungeista ja Suomi onkin maa-alaansa suhteutettuna yksi Euroopan metsäisimmistä maista (Luonnonvarakeskus, 2020). Luonnolla on siis monia myönteisiä vaikutuksia ihmisille niin terveyden, harrastamisen kuin yleisen hyvinvoinnin kautta.

Luonnon monimuotoisuuden väheneminen on kuitenkin todellisuutta niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa (Suomen ympäristökeskus, 12.5.2020). Ihmisten toiminta, kuten maatalouden harjoittaminen, kaupungistuminen ja metsätalous, ovat yksiä luonnon monimuotoisuuden suurimpia uhkia Euroopassa (EEA, 2020, s. 6). Luonnon monimuotoisuuden heikentyminen vaikuttaa oleellisesti myös eläimiin: vuoden 1970 jälkeen maailman villieläinpopulaatiot ovat vähentyneet noin 69 prosenttia (WWF, 2022, s. 32–33). Luonnon hyvinvointi ja siitä huolehtiminen ovat siis ajankohtaisia aiheita kaikkialla maailmassa. Jokainen yksittäinen ihminen voi omien valintojensa ja toimiensa kautta kantaa kortensa kekoon yhteisen luonnon hyväksi. Kivijalka ympäristöystävälliselle elämäntavalle valetaan jo lapsuudessa, sillä myönteiset luontokokemukset lapsena voivat ennakoita vahvaa luontosuhdetta ja luonnosta välittämistä aikuisena (Cleary, Fielding, Murray & Roiko, 2020, s. 598–599). Luontokasvatus

on yksi tavoista, joilla voidaan edistää varhaiskasvatusikäisten lasten luontosuhteen kehittymistä, luonnosta nauttimista ja ympäristöystävällisen elämäntavan omaksumista. Varhaiskasvatuksen piirissä toimivat varhaiskasvatuksen opettajat voivatkin luontokasvatuksen kautta olla osaltaan tukemassa lasten kiinnostumista luonnosta pienestä pitäen.

Aikaisempia tutkimuksia sekä luontokasvatuksesta että ympäristökasvatuksesta on tehty eri näkökulmista. Kuitenkaan tutkimuksia, jotka keskittyisivät varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksiin liittyen sekä yli että alle kolmevuotiaiden lasten luontokasvatuksen toteuttamiseen, ei ole paljoa löydettävissä. Eri-ikäisten lasten luontokasvatus on perusteltu tutkimuskohde myös siitä syystä, että alle kolmevuotiaiden lasten määrä varhaiskasvatuksessa on kasvanut viime vuosina (Tilastokeskus, 2022). Pienten lasten varhaiskasvatukseen osallistumisen yleistyessä Suomessa on kuitenkin herännyt huoli alle kolmevuotiaiden lasten pedagogiikasta ja sen laadusta. Esimerkiksi Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Repo ym., 2019) tekemän arvion mukaan monet varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat varsinkin pienimpien lasten laadukkaan pedagogiikan haasteellisena. Tutkimusten mukaan laadukas varhaiskasvatus voi olla merkittävästi yhteydessä lasten myönteiseen kehitykseen, kun taas heikompilaatuiseen varhaiskasvatukseen osallistuminen ei tue lasten kehitystä samalla tavalla (Karila, Kosonen & Järvenkallas, 2017, s. 12–14). Tästä syystä onkin tärkeää kiinnittää huomiota varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemuksiin myös alle kolmevuotiaiden luontokasvatuksen toteuttamisessa, jotta laadukas pedagoginen toiminta toteutuisi myös pienten ryhmissä.

Tässä laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan, millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen opettajilla on luontokasvatuksen ja sen ulottuvuuksien toteuttamisesta eri-ikäisten lasten kanssa sekä millaisia haasteita ja mahdollisuuksia luontokasvatukseen heidän kokemustensa mukaan liittyy pienillä ja isommilla lapsilla. Tutkimuksessa hyödynnetään Davisin (1998) luontokasvatuksen käsitejärjestelmää opettajien luontokasvatuksen ulottuvuuksiin liittyvien kokemusten tutkimisessa. Tutkimuksen tarkoituksena on lisäksi tutkia varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä lasten luontosuhteista ja niiden tukemisesta.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä tutkimuksen osiossa määritellään tutkimuksen keskeisiä käsitteitä sekä esitellään tutkimuksen aiheeseen liittyviä aikaisempia tutkimuksia.

2.1 Keskeiset käsitteet

Tutkimus keskittyy varhaiskasvatuksessa työskentelevien varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksiin luontokasvatuksen ja sen eri ulottuvuuksien toteuttamisesta sekä lasten luontosuhteiden tukemisesta. Täten tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen pedagogiikka, luonto, luontokasvatus ja sen ulottuvuudet, luontosuhde sekä luonto oppimisympäristönä.

2.1.1 Varhaiskasvatus

Suomalaisen varhaiskasvatuksen käsite ja sen määritelmä ovat muotoutuneet pitkän aikavälin aikana (Eerola-Pennanen, Vuorisalo & Raittila, 2022, kappale 1). Varhaiskasvatuslaissa (540/2018, 2 §) määritellään varhaiskasvatuksen tarkoittavan hoidon, kasvatuksen sekä opetuksen kokonaisuutta, jota ohjaa suunnitelmallisuus sekä tavoitteellisuus ja jonka keskiössä on pedagogiikka. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022, s. 22) mukaan varhaiskasvatus toteutuu vuorovaikutuksessa yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön, varhaiskasvatuksessa olevien lasten sekä ympäristön välillä. Suomessa varhaiskasvatukseen voivat osallistua lapset, joilla oppivelvollisuus ei ole vielä alkanut, sekä tarvittaessa tietyissä tapauksissa myös jo oppivelvollisuusikäiset lapset (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1 §).

Varhaiskasvatuksessa lapsiryhmässä yhtä varhaiskasvattajaa kohden voi olla korkeintaan seitsemän yli kolmevuotiasta lasta tai neljä alle kolmevuotiasta lasta (Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta annetun valtioneuvoston

asetuksen 1 §:n muuttamisesta 1586/2019). Täten yli kolmevuotiaista muodostuvassa lapsiryhmässä voi olla kolmea henkilöstön jäsentä kohden 21 lasta, kun taas alle kolmevuotiaista muodostuvassa lapsiryhmässä lapsia voi olla 12. Varhaiskasvatuslaki (540/2018, 37 §) määrittelee varhaiskasvatuksessa lapsiryhmässä työskentelevän, kasvatusvastuussa olevan henkilöstön koostuvan varhaiskasvatuksen opettajista, varhaiskasvatuksen sosionomeista ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajista. Tässä tutkimuksessa keskityn tutkimaan varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia liittyen luontokasvatukseen ja lasten luontosuhteen tukemiseen.

Varhaiskasvatukselle on säädetty useita tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun muassa tukea jokaisen lapsen kokonaisvaltaista kehitystä, hyvinvointia ja oppimista sekä mahdollistaa kehittävä ja turvallinen oppimisympäristö, jossa lasten yhdenvertaisuutta voidaan edistää (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3 §). Varhaiskasvatusta voidaan järjestää eri tavoilla: päiväkodeissa päiväkotitoimintana, perhepäiväkodissa perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatuksena erilaisissa toimintaympäristöissä (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1 §). Tässä tutkimuksessa keskitytään päiväkodeissa tapahtuvaan varhaiskasvatustoimintaan.

2.1.2 Varhaiskasvatuksen pedagogiikka

Varhaiskasvatuksessa pedagogiikka tarkoittaa lasten kasvua, kehitystä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista tukevaa toimintaa, joka on suunniteltua, tavoitteellista ja perustuu tutkittuun tietoon. Varhaiskasvatuksen opettajilla on vastuu lapsiryhmän pedagogiikasta, mutta sen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin osallistuvat kaikki lapsiryhmässä työskentelevät tiimiläiset yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan johdolla. (Opetushallitus, 2022, s. 18, 22.) Alila ja Ukkonen-Mikkola (2018, s. 81–82) määrittelevät varhaiskasvatuksen pedagogiikan ilmenevän ennen kaikkea lapsen ja kasvatushenkilöstön välisessä, lapsen kehityksen tukemiseen tähtäävässä turvallisessa vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen pedagogiikassa yhdistyvät niin hoito, opetus kuin kasvatukin. Pedagogisen toiminnan toteuttamisessa voidaan hyödyntää erilaisia työ- ja toimintatapoja, kuten leikkiä, ilmaisua, liikettä, tutkimista sekä ihmettelyä. (Opetushallitus, 2022, s. 22, 40.) Pedagogiikan tulee olla läsnä

varhaiskasvatuksen arjessa ja päivän kaikissa toiminnoissa tavalla tai toisella (Opetushallitus, 2022, s. 38).

Varhaiskasvatuksessa pedagogisen toiminnan tulee pohjautua lasten tarpeisiin, osaamiseen ja mielenkiinnon kohteisiin (Opetushallitus, 2022, s. 10). Täten pedagoginen toiminta voi painottua hieman eri asioihin erilaisissa lapsiryhmissä, sillä jokainen lapsi on omanlaisensa yksilö. Myös lasten ikä voi vaikuttaa siihen, millaisiin asioihin pedagogiikassa keskitytään. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022, s. 23) todetaankin, että eri-ikäisillä lapsilla varhaiskasvatukseen kuuluva hoito, opetus ja kasvatustavat voivat korostua toiminnoissa eri tavoin. Esimerkiksi Kettukangas (2017, s. 19, 114, 153) toteaa väitöskirjassaan, että Suomessa alle kolmevuotiaiden pedagogiikassa on pitkään painotettu perustoimintoihin – kuten pukeutumiseen, siirtymiin, vessassa käyntiin, ruokailuun ja nukkumiseen – sekä hoivaan keskittymistä. On tärkeää, että näiden painotusten lisäksi myös pienillä lapsilla on mahdollisuus saada myönteisiä oppimiskokemuksia erilaisista oppimisen alueista (Opetushallitus, 2022, s. 42). Varhaiskasvatustalossa (540/2018, 3 §) todetaan, että kaikilla varhaiskasvatukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus monipuoliseen pedagogiseen toimintaan, osallisuuteen sekä oppimiseen. Laaja-alainen ja tavoitteellinen pedagoginen toiminta kuuluu siis kaikenikäisille lapsille.

2.1.3 Luonto

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022, s. 49) ympäristökasvatukseen todetaan koostuvan sekä rakennettuun ympäristöön että luontoon liittyvästä kasvatuksesta ja oppimisesta. Luontokasvatukseen kuuluu oleellisena osana luonnon käsite, joka voidaan määritellä usealla eri tavalla. Luonto voidaan esimerkiksi rajata sellaiseksi luonnolliseksi ja luonnonmukaiseksi ympäristöksi, joka nähdään vastakohtana ihmisen aikaansaamalle rakennetulle ympäristölle (Schultz, 2002, s. 61–62). Luonto voidaan siis käsittää joksikin ihmisestä erillään olevaksi, muokkaamattomaksi ympäristöksi. Toisaalta luonnon määritelmään voidaan myös sisällyttää mukaan ihmisen muokkaamat ja rakentamat luontoympäristöt, kuten puistot sekä erilaiset viher- ja vesialueet (Kabisch ym., 2019, s. 1–2). Laajimmillaan luonnon voidaan nähdä koostuvan

maapallon kaikista ekosysteemeistä ja elinympäristöistä, niissä elävistä lajeista ja lajien sisäisestä monimuotoisuudesta (Kouki, 2011, s. 14–17). Tämän tutkimuksen yhteydessä luonnon määritelmän käsitetään pitävän sisällään sekä luonnonmukaisen, rakentamattoman ympäristön, että ihmisen muokkaaman luontoympäristön.

2.1.4 Luontokasvatus ja sen ulottuvuudet

Luontokasvatuksen tavoitteisiin kuuluvat esimerkiksi lasten luontosuhteen vahvistaminen, luonnon tutkiminen sekä sen kunnioittaminen. Varhaiskasvatuksen piirissä luontokasvatus muodostaa yhdessä rakennetun ympäristön kanssa ympäristökasvatuksen kokonaisuuden, joka kuuluu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa Tutkin ja toimin ympäristössäni -oppimisen alueeseen. Ympäristökasvatuksen kulmakivet rakentuvat kolmesta ulottuvuudesta: ympäristössä oppimisesta, ympäristöstä oppimisesta sekä ympäristön puolesta ja hyväksi toimimisesta. (Opetushallitus, 2022, s. 49.) Nämä ympäristökasvatuksen ulottuvuudet ovat löydettävissä myös eräästä tunnetuimmasta ympäristökasvatuksen mallista, niin kutsutusta Palmerin puumallista, jonka mukaan ympäristömyönteinen elämäntapa voidaan nähdä puuna, jonka latvusosa muodostuu edellä mainituista ympäristökasvatuksen kolmesta ulottuvuudesta. Henkilön varhaiset luontoon ja rakennettuun ympäristöön liittyvät kokemukset ja vaikutteet taas muodostavat puun juuret luoden pohjaa sille, kuinka hän tulevaisuudessa suhtautuu ympäristöön ja kestävään kehitykseen. (Palmer, 1998, s. 272–273.)

Palmerin (1998) puumallin mukaan ihmisen varhaiset kokemukset ja toimintaympäristön vaikuttimet ovat siis yhteydessä siihen, millaiseksi henkilön ympäristö- ja luontosuhde muodostuu. Tähän ajatukseen pohjautuen Davis (1998; 2010) on hyödyntänyt ympäristökasvatuksen kolmea ulottuvuutta soveltamalla niistä luontoa ja kestäväää kehitystä painottaen varhaiskasvatukseen sopivan luontokasvatuksen kolmikategorisen käsitejärjestelmän: luonnossa oppiminen, luonnosta oppiminen ja luonnon puolesta toimiminen. Luontokasvatuksen tavoitteena on mahdollistaa varhaiskasvatuksikäisille lapsille myönteisiä kokemuksia luonnossa sekä tukea heidän kehittymistään luontoa kunnioittaviksi ja kestäväää elämäntapaa harjoittaviksi yksilöiksi (Davis, 1998, s.

119; Opetushallitus, 2022, s. 47). Varhaiskasvatuksen opettajilla on luontokasvatuksen kautta suuri vaikutus siihen, millaisia luontoon liittyviä arvoja, kokemuksia ja ajattelutapoja lapset oppivat, sillä monet lapset viettävät varhaislapsuudessaan suuren osan päivittäisestä ajastaan varhaiskasvatuksessa (Davis, 1998, s. 121).

Luontokasvatuksen ulottuvuudet täydentävät toisiaan ja sisältävät osittain samoja elementtejä. Luonnossa oppimisen ulottuvuus näyttäytyy varhaiskasvatuksessa luontokokemusten tarjoamisena sekä luonnon hyödyntämisenä oppimisympäristönä ja oppimisen välineenä, jolloin lasten kanssa voidaan esimerkiksi kerätä ja käyttää luonnonmateriaaleja askarteluissa sekä liikkua ja leikkiä luonnossa. Yhdessä voidaan myös tutkia hyönteisiä sekä rakentaa niille ja muille pieneliöille sopivia elinympäristöjä. Tavoitteena on luoda lapsille yhteys luontoon sekä herättää lapsissa empatian ja välittämisen tunteita luontoa kohtaan. Luonnosta oppimisen ulottuvuus taas tarkoittaa luonnon toimintaan, sen kiertokulkuun sekä luonnon ja ihmisen väliseen yhteyteen tutustumista. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi etsiä yhdessä tietoa luonnonilmiöistä, kasveista ja eläimistä. Tätä ulottuvuutta voidaan toteuttaa varhaiskasvatuksessa myös kasvattamalla omia kasveja sekä havainnoimalla sadetta, kompostointiprosessia ja vuodenaikojen vaihtumista. Lasten kanssa voidaan lisäksi keskustella siitä, mitä kaikkea luonto ihmiselle tarjoaa ruoasta ja vedestä lähtien. Luonnon puolesta toimimisen ulottuvuus taas liittyy yhteiskunnallisen vaikuttamisen harjoitteluun ja luonnon näkökulmasta kestävien toimintatapojen omaksumiseen. Varhaiskasvatuksessa tämä ulottuvuus voi näkyä esimerkiksi roskaamista, materiaalien tarkoituksenmukaista käyttämistä, luonnon suojelemista sekä muita luontoon liittyviä arvoja käsiteltäessä. Luonnon puolesta toimimista on myös se, että luontokasvatus ja kestävä kehitys tuodaan päivittäiseksi osaksi varhaiskasvatuksen toimintaa, arvomaailmaa ja rutiineja. (Davis, 1998, s. 118–119; Davis, 2010, s. 24.) Tässä tutkimuksessa hyödynnetään edellä esiteltyjä Davisin (1998) luontokasvatuksen ulottuvuuksia aineiston analyysin tukena.

2.1.5 Luontosuhde

Luontosuhde on moniulotteinen ja monilla tavoin määriteltävä käsite. Luontosuhteen kivijalan voidaan ajatella muodostuvan jo varhaislapsuuden aikana erilaisten luontoon liittyvien fyysisten ja kognitiivisten kokemusten kautta (Savolainen, 2021, s. 265–266). Schultz (2002, s. 64) toteaa luontosuhteen pitävän sisällään niin luonnon merkityksen ihmiselle kuin myös sen, missä määrin ihminen kokee olevansa osa luontoa, kuinka tärkeänä hän pitää yhteyttään luontoon ja kuinka hän suhtautuu luontoon. Cantell (2021, s. 332) toteaa ihmisen luontosuhteen laadun ja vahvuuden näkyvän esimerkiksi siinä, millä tavoin ihminen kohtelee ja hyödyntää luontoa.

Koska luontosuhde lähtee rakentumaan jo lapsuudessa, ovat varhaiskasvatusikäiset lapset siis tärkeässä kehitysvaiheessa sen puolesta, millaiseksi heidän luontosuhteensa myöhemmin rakentuu. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022, s. 49) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena onkin luontokasvatuksen avulla edistää lasten vahvan luontosuhteen kehittymistä esimerkiksi mahdollistamalla luontoon liittyviä myönteisiä kokemuksia. Luontokasvatuksessa lasten luontosuhteiden tukeminen liittyykin vahvasti luonnossa oppimisen ulottuvuuteen (Davis, 1998). Lisäksi Davis (1998, s. 119) toteaa artikkelissaan, että lasten kontaktia ja yhteyttä luontoon on yleisesti pidetty tärkeänä osana ihmisen ja luonnon välisen suhteen ylläpitämistä ja sen vahvemmaksi rakentumista sukupolvesta toiseen.

2.1.6 Luonto oppimisympäristönä

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä säätelevät erilaiset lait ja säädökset. Varhaiskasvatuslain (540/2018, 3 §) mukaan varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia, kehittäviä sekä terveyttä ja oppimista edistäviä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa luonto mainitaan yhdeksi varhaiskasvatuksen oppimisympäristöistä (Opetushallitus, 2022, s. 49). Luonto oppimisympäristönä koostuu niin fyysisestä, psyykkisestä kuin sosiaalisesta ulottuvuudesta: luonto mahdollistaa lapsille tilaisuuksia esimerkiksi liikkumiseen, leikkimiseen, tutkimiseen, oppimiseen ja rauhoittumiseen sekä yksin että yhdessä muiden kanssa (Opetushallitus, 2022, s. 35–36).

Yhtenä varhaiskasvatuksen oppimisympäristöihin liittyvänä tavoitteena on lasten motoristen perustaitojen ja keuhonhallinnan edistäminen (Opetushallitus, 2022, s. 50). Harber ja Obee (2020) toteavat artikkelissaan luonnon olevan tärkeä oppimisympäristö juuri näiden taitojen harjoittamisen kannalta, sillä juokseminen, hyppiminen ja liikkuminen erilaisissa maastoissa yhdessä toisten kanssa kehittävät lasten motorisia taitoja ja fyysistä kuntoa. Tähän liittyen Sharma-Brymer ja Bland (2016) mainitsevat artikkelissaan luonnossa toimimisen olevan hyväksi niin lasten terveydelle, sosiaalisille suhteille kuin emotionaaliselle hyvinvoinnillekin. Luonto tarjoaa siis oppimisympäristönä monenlaisia mahdollisuuksia sekä lasten psyykkisen että fyysisen kehityksen tukemiseen.

Sen lisäksi, että luonto mahdollistaa puitteet erilaisille varhaiskasvatuksen toiminnoille, se on myös itsessään tutkimisen ja ihmettelyn kohde. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022, s. 49) todetaan, että luontoa tutkitaan esimerkiksi eri vuodenaikojen vaihtumisen kautta sekä tutustumalla erilaisiin luonnon kasveihin, eläimiin, hyönteisiin ja ilmiöihin. Bravo ja kollegat (2022) käsittelevät artikkelissaan luontoa oppimisympäristönä todeten, että siellä lapsille mahdollistuu erilaisten luontoon liittyvien asioiden konkreettinen havainnoiminen ja luonnonilmiöiden tutkiminen oikeassa ympäristössä.

2.2 Aikaisemmat tutkimukset

Sekä luontokasvatusta että ympäristökasvatusta käsittelevää tutkimusta on löydettävissä monista näkökulmista. Luonto- ja ympäristökasvatuksen ulottuvuuksiin liittyen esimerkiksi Ginsburg ja Audley (2020) ovat laadullisessa tutkimuksessaan haastatelleet yhdysvaltalaisia esikoulun opettajia ja havainneet, että heidän haastattelemansa opettajat toteuttivat luontokasvatustoiminnassaan suurimmaksi osaksi luonnossa oppimisen ulottuvuutta, kun taas luonnosta oppiminen ja luonnon puolesta toimiminen jäivät vähemmälle. Suomessa esimerkiksi Anni Helenius (2019) on taas kandidaatintutkielmassaan tutkinut teemahaastattelun avulla varhaiskasvattajien kokemuksia ympäristökasvatuksen eri ulottuvuuksien toteuttamisesta, ja samalla hyödyntänyt tutkielmassaan Palmerin puumallia. Hänen tutkimuksensa tulosten perusteella tutkimukseen

osallistuneet varhaiskasvattajat toteuttivat ympäristökasvatuksen ulottuvuuksia tasapuolisesti.

Luontokasvatusta on tutkittu sen ulottuvuuksien lisäksi myös muista näkökulmista. Suomessa luontokasvatusta on tutkittu varhaiskasvatuksessa eri lähtökohdista käsin niin opinnäytetöissä kuin kandidaatin- ja maisterin tutkielmissakin. Esimerkiksi Tiia Metsämäki (2021) on pro gradu -tutkielmassaan tutkinut kyselylomakkeita hyödyntämällä varhaiskasvattajien näkemyksiä lasten luontosuhteen merkityksestä lasten kokonaisvaltaiseen kehitykseen sekä keinoja luontosuhteen tukemiseksi. Myös Elina Leppänen (2022) on kandidaatintutkielmassaan tutkinut kyselylomakkeiden avulla varhaiskasvattajien kokemuksia luontosuhteesta sekä luontotoiminnan toteuttamisesta alle 3-vuotiaiden ryhmässä. Elina Kotila ja Petra Salmi (2019) taas ovat opinnäytetyössään tutkineet luontoa oppimisympäristönä ja luontokasvatusta lasten keskinäisen vuorovaikutuksen tukena. He ovat hyödyntäneet opinnäytetyössään sekä lasten havainnointia että varhaiskasvattajien haastatteluja luontokasvatukseen liittyen.

Varhaiskasvattajien näkökulman lisäksi lasten luontosuhdetta ja luontokasvatusta on lähestytty myös vanhempien näkemysten kautta. Esimerkiksi Minna Parikka (2022) on tutkinut terveyskasvatuksen pro gradu -tutkielmassaan 2–7-vuotiaiden lasten luontosuhdetta ja sen taustalla olevia tekijöitä vanhempien näkökulmasta. Kaisa Palomaa ja Tiiu Peltonen (2016) ovat opinnäytetyössään käsitelleet sekä varhaiskasvattajien sekä lasten vanhempien näkökulmia tutkiessaan varhaiskasvatuksen luontokasvatusta ja sen suhdetta lapsen toimijuuteen. Lisäksi lasten luontosuhdetta on käsitelty lasten itsensä näkökulmasta. Esimerkiksi Tuuli Schalin (2021) on pro gradu -tutkielmassaan tutkinut 1–3-vuotiaiden lasten luontosuhdetta lasten metsäretkiin liittyvien kokemusten, tunteiden ja leikkien kautta. Myös Heidi Ojala (2018) on opinnäytetyössään hyödyntänyt lasten näkökulmaa tutkiessaan luonto- ja ympäristökasvatusta päiväkodin metsätoiminnassa.

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän laadullisen tutkielman tavoitteena on perehtyä varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksiin luontosuhteen tukemisesta ja luontokasvatuksen eri ulottuvuuksien toteuttamisesta eri-ikäisten lasten kanssa varhaiskasvatuksessa. Tarkoituksena on lisäksi tutkia varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia luontokasvatukseen liittyvistä haasteista ja mahdollisuuksista eri-ikäisillä lapsilla. Tutkimustietoa luontokasvatuksesta tästä näkökulmasta ei ole vielä paljoa löydettävissä, joten tutkimuksen aihe on perusteltu. Olen tutkimuksessani kiinnostunut juuri luontoon liittyvästä kasvatuksesta ja opetuksesta. Luonnon monimuotoisuus, puhtaus ja hyvinvointi ovat ihmisen toiminnan seurauksena tätä nykyä uhattuina, joten luonto ja siitä huolta pitäminen ovat ajankohtaisia aiheita. Luonto on myös itsessään hyväksi ihmisen hyvinvoinnille sekä lasten kehitykselle ja oppimiselle monin eri tavoin. Varhaiskasvatuksessa toteutettavalla luontokasvatuksella voidaan tukea lasten kasvamista ympäristöystävällisiksi yksilöiksi, joille luonnosta huolehtiminen on tärkeää. Tästä syystä päätin rajata tutkimukseni koskemaan luontokasvatusta sen sijaan, että käsittelisin ympäristökasvatusta, joka keskittyy luonnon lisäksi myös rakennettuun ympäristöön.

Tutkimukseni tutkimuskysymyksiä ovat

1. Millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen opettajilla on luontokasvatuksen ja sen eri ulottuvuuksien toteuttamisesta?
2. Millaisena varhaiskasvatuksen opettajat kokevat eri-ikäisten lasten luontokasvatuksen?
3. Millaiset tekijät varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksen mukaan vaikuttavat lapsen luontosuhteeseen?

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tämä tutkimus on menetelmäsuuntaukseltaan laadullinen tutkimus, jossa on hyödynnetty sähköistä kyselylomaketta tutkimusaineiston keräämisessä ja jossa tutkimusaineistoa on analysoitu aineistolähtöistä ja teoriaohjaavaa sisällönanalyysia käyttämällä.

4.1 Tutkimuksen metodologia

Juuti ja Puusa (2020a, Johdanto) toteavat teoksessaan, että laadullisessa tutkimuksessa perehdytään usein syvällisesti tutkimaan ja tarkastelemaan jotakin ilmiötä, tapahtumaa tai asiaa siihen liittyvien ihmisten omien kokemusten ja ajatusten kautta. Koska tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia opettajien kokemuksia luontokasvatuksesta, oli laadullinen menetelmäsuuntaus perusteltu valinta. Vaikka laadullisessa tutkimuksessa pyritäänkin usein ymmärtämään tutkittavien kokemuksia, tutkija tuottaa silti esimerkiksi tutkimuskysymystensä, analyysimenetelmiensä ja ymmärryksensä myötä oman tulkintansa aineistosta (Tuomi & Sarajärvi, 2018, kappale 2.4; Vilka, 2021, kappale 5). Eskolan ja Suorannan (1998, kappale 1) mukaan laadullisen tutkimuksen piirteinä voidaan lisäksi pitää esimerkiksi hypoteesittomuutta, eli tutkimustuloksiin liittyvien ennalta asetettujen oletuksien ja hypoteesien puutetta.

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus soveltuu lisäksi hyvin lukumäärältään pienempien tapausmäärien syvälliseen tutkimiseen ja analysointiin (Eskola & Suoranta, 1998, kappale 1). Ihmisten omakohtaisiin kokemuksiin perustuvassa laadullisessa tutkimuksessa yksi olennaisista tuntomerkeistä onkin se, ettei sen tuloksista voida yleensä tehdä samanlaisia yleistyksiä kuin tilastoihin perustuvissa määrällisissä tutkimuksissa, joissa vastaajajoukot ovat usein suurempia (Juuti & Puusa, 2020b, Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet). Laadullisessa tutkimuksessa aineistosta löytyvät poikkeavuudet koetaan usein

yhtä mielenkiintoisina kuin mahdolliset yhteneväisyydetkin tutkimuksen kannalta (Vilkkä, 2021, kappale 3).

4.2 Tutkimusaineisto ja sen kerääminen

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston keräämiseen käytetään tutkimuksen tehtävistä ja tarkoituksista riippuen useimmiten erilaisia kyselyjä, dokumentteja sekä ihmisten havainnointia ja haastatteluja (Tuomi & Sarajärvi, 2018, kappale 3). Tämän tutkimuksen tutkimusaineisto kerättiin sähköisellä Forms-kyselylomakkeella (Liite 1). Kyselylomake jaettiin Facebookissa kolmeen eri varhaiskasvattajille suunnattuun suljettuun ryhmään. Jokaisessa ryhmässä oli yli 14 000 jäsentä kyselylomakkeen jakamisen aikaan. Kyselyyn vastaaminen tapahtui anonyymisti, eikä kyselyssä kerätty tai käsitelty vastaajien henkilötietoja, minkä vuoksi aineiston keräämiseen ei tarvittu tutkimuslupaa (Kettunen, 2018). Kyselyyn osallistujat olivat kyselyn saatetekstin luettuaan tietoisia siitä, että vastaamalla kyselyyn he antoivat suostumuksensa käyttää vastauksiaan tässä kandidaatintutkielmassa. Kriteerinä vastaamiselle oli, että kyselyyn vastaaja on työskennellyt varhaiskasvatuksen opettajana sekä yli että alle 3-vuotiaiden lasten kanssa.

Kyselylomakkeissa haasteena on usein kysymysten muotoilu niin, että ne ovat tarpeeksi selkeitä ja ymmärrettäviä kaikille vastaajille, eivätkä ne johdattele vastaajaa (Valli, 2018, Aineistonkeruu kyselylomakkeella). Varmistaakseni, että kaikki tutkimukseen osallistujat varmasti ymmärsivät kyselyssä käyttämäni luontokasvatuksen ja luontosuhteen käsitteet, avasin niitä muutamilla lauseilla kyselyn vastausohjeessa. Kysymysten oikeanlaisen muotoilun lisäksi kyselyiden haasteena voivat olla myös vastaajien lyhyet ja vähäsisälliset vastaukset avoimissa kysymyksissä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, kappale 3.1). Vallin (2018, Aineistonkeruu kyselylomakkeella) mukaan kyselyä suunniteltaessa tuleekin huomioida, ettei kyselylomakkeesta tule liian pitkä tai aikaa vievä, jolloin vaarana on vastaamisen keskenjääminen tai vastausten laadun kärsiminen.

Tutkielmani kyselylomake koostui viidestä avoimesta kysymyksestä (Liite 1). Vallin (2018, Aineistonkeruu kyselylomakkeella) mukaan vastaaja pystyy avointen kysymysten avulla ilmaisemaan vastauksensa mahdollisimman perustellusti omia sanojaan käyttäen ilman etukäteen rajattuja tai johdattelevia

vastausvaihtoehtoja. Kyselylomake oli auki yhteensä kaksi viikkoa aikavälillä 11.4-25.4.2023. Viikko ennen kyselylomakkeen sulkeutumista laitoin vielä muistutusviestin kyselyyn osallistumisesta Facebook-julkaisuihini. Kahden viikon aikana vastauksia kyselyyn kertyi yhteensä 13 kappaletta. Kaksi vastaajista vastasi neljään kysymykseen kaikkien viiden kysymyksen sijaan. Yksi vastaajista jätti vastaamasta kysymykseen, jossa tiedusteltiin vastaajien näkemyksiä hyvän luontokasvatuksen piirteistä. Toinen vastaaja taas jätti vastaamasta kysymykseen, joka käsitteli opettajien kokemuksia eri-ikäisten lasten luontokasvatuksen haasteista ja mahdollisuuksista. Valli (2018, Aineistonkeruu kyselylomakkeella) mainitseekin erääksi avointen kysymysten huonoksi puoleksi sen, että niihin voidaan helposti jättää vastaamatta. Sain kuitenkin jokaiseen kyselylomakkeen kysymykseen joko 13 tai 12 käyttökelpoista vastausta, joten pystyin lomakkeen sulkeutumisen jälkeen siirtymään aineiston analyysiin.

4.3 Aineiston analyysi

Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin aineiston analyysin muotoina aineistolähtöistä sisällönanalyysia ja teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Aineistolähtöisyys ohjasi koko analyysiprosessia ja sitä hyödynnettiin kaikkiin tutkimuskysymyksiin vastaamisessa. Aineistolähtöisyys näkyi myös osana teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, jota hyödynnettiin käsiteltäessä opettajien kokemuksia luontokasvatuksen ulottuvuuksista.

Sisällönanalyysi on eräs laadullisen tutkimuksen käytetyimmistä analyysimalleista, sillä sitä voidaan käyttää joustavuutensa ja monipuolisuutensa ansiosta laajasti erilaisissa tutkimuksissa ja tutkimuskysymyksissä (Puusa, 2020, kappale 9). Tuomen ja Sarajärven (2018, Johdanto) mukaan sisällönanalyysia voidaan hyödyntää esimerkiksi ihmisten kokemusten tutkimisen yhteydessä, minkä vuoksi tämä analyysimuoto valikoitui käytettäväksi tutkimuksessa. Sisällönanalyysilla tarkoitetaan yksinkertaistetusti tekstimuotoon muokatun dokumentin analysointia (Tuomi & Sarajärvi, 2018, kappale 4.4). Puusan (2020, kappale 9) mukaan sisällönanalyysille tyypillistä on, että tiukan etenemisjärjestyksen sijaan aineiston tulkintaa sekä analyysin eri vaiheita esiintyy tutkimuksessa moniulotteisesti päällekkäin koko tutkimusprosessin ajan.

Yksi sisällönanalyysin sovelluksista on aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Hyödynsin tätä sisällönanalyysin sovellusta erityisesti toisessa ja kolmannessa tutkimuskysymyksessä (*”Millaisena varhaiskasvatuksen opettajat kokevat eri-ikäisten lasten luontokasvatuksen?”* ja *”Millaiset tekijät varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksen mukaan vaikuttavat lapsen luontosuhteeseen?”*), minkä lisäksi aloitin myös ensimmäisen tutkimuskysymyksen *”Millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen opettajilla on luontokasvatuksen ja sen eri ulottuvuuksien toteuttamisesta?”* analyysin aineistolähtöisesti. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa perusajatuksena on, että teorian ei tarvitse johdattaa analyysia, vaan analyysin pohjana toimii itse aineisto merkityksineen (Tuomi & Sarajärvi, 2018, kappale 4). Aineistolähtöinen sisällönanalyysi perustuu siis aineistoon ja sen tarkoituksena on etsiä aineistosta vastauksia tutkimuskysymykseen selkiyttämällä aineiston ilmaisuja, jonka jälkeen pelkistettyjä ilmauksia kategorisoidaan samankaltaisuuksien mukaan ja edelleen yhdistellään käsitteiksi (Tuomi & Sarajärvi, 2018, kappale 4.4.3). Tuomen ja Sarajärven (2018, kappale 4.3) mukaan tässä erilaisten kategorioiden luomisvaiheessa tutkijan oma tulkinta aineistosta vaikuttaa siihen, millaiset ilmaisut tai merkitykset hän luokittelee kuuluviksi samoihin kategorioihin.

Aloitin aineistolähtöisen sisällönanalyysin tutustumalla aineistoon ja lukemalla sen läpi useaan kertaan, jonka jälkeen lähdin Tuomen ja Sarajärven (2018, kappale 4.4.3) ohjeen mukaan pelkistämään eli redusoimaan aineistoa etsimällä siitä tutkimuskysymyksen kannalta oleellisia analyysiyksiköitä eli ilmaisuja ja merkityksiä. Kävin aineiston vastauksia läpi yksitellen poimien niistä toiseen ja kolmanteen tutkimuskysymykseen liittyen oleellisia ilmauksia, jotka merkitsin tekstiin omilla väreillään. Osa aineiston ilmauksista oli pidempiä lauseita, osa taas yksittäisiä sanoja. Siirsin löytämäni ilmaukset ja merkitykset Excel-taulukkoon ja pelkistin ne Tuomen ja Sarajärven (2018, kappale 4.4.3) ohjeen mukaan yksinkertaisempaan muotoon. Alla olevassa taulukossa on esimerkki tästä analyysin ensimmäisestä vaiheesta kolmannen tutkimuskysymyksen näkökulmasta (Taulukko 1.).

TAULUKKO 1. Aineiston redusointi

Esimerkit alkuperäisilmauksista	Pelkistetyt ilmaukset
<i>"Aikuisen suhtautuminen luontoon on positiivista—"</i>	Aikuinen suhtautuu positiivisesti luontoon
<i>"Hyvä malli sekä kotoa että hoidosta"</i>	Aikuisen hyvä malli kotona ja päiväkodissa
<i>"Kannustamalla ja rohkaisemalla lapsia—"</i>	Lapsen kannustaminen ja rohkaisu
<i>"Mahdollisuus päästä metsään/luontoon"</i>	Mahdollisuus päästä luontoon
<i>"Säännöllisyys eli että ylipäänsä pääsee luontoon"</i>	Säännöllisesti luontoon pääseminen
<i>"Tartutaan lapsen aloitteisiin, esim. muurahaisten tutkimiseen tai oraviin"</i>	Lapsen aloitteisiin tarttuminen
<i>"Lapsen kysymyksiin ja ihmettelyn aiheisiin tartutaan ja niitä pidetään tärkeinä"</i>	Lapsen kysymyksiin ja ihmettelyn aiheisiin tarttuminen
<i>"Positiiviset kokemukset kasvattavat luontosuhdetta—"</i>	Positiiviset kokemukset luonnossa
<i>"Mielenkiintoiset ja monipuoliset kokemukset mukana lapsen elämässä"</i>	Monipuoliset luontokokemukset lapsuudessa

Alkuperäisilmauksien pelkistämisen jälkeen siirryin analyysin seuraavaan vaiheeseen ja kokosin tulkintani perusteella samankaltaisiksi kokemani pelkistetyt ilmaukset niiden yhtäläisyyksien mukaan omiksi alaluokikseen/alakategorioikseen. Tätä analyysin vaihetta kutsutaan klusteroinniksi (Tuomi & Sarajärvi, 2018, kappale 4.4.3). Alaluokista voidaan muodostaa edelleen yleisempiä yläluokkia ja pääluokkia, joilla tutkittavaa ilmiötä pyritään käsitteellistämään (Puusa, 2020, kappale 9). Tätä analyysin vaihetta kutsutaan abstrahoinniksi (Tuomi & Sarajärvi, 2018, kappale 4.4.3). Havainnollistan näitä vaiheita esimerkillä kolmannen tutkimuskysymyksen analyysistä Taulukossa 2. Esimerkki toisen tutkimuskysymyksen analyysistä on nähtävillä Liitteessä 2.

TAULUKKO 2. Aineiston klusterointi ja abstrahointi

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Aikuisen myönteinen malli luontoon suhtautumisessa	Lapsen luontosuhdetta tukevat tekijät	Lapsen luontosuhteeseen vaikuttavat tekijät
Mahdollisuus päästä luontoon säännöllisesti		
Lapsilähtöisyyden huomioiminen		
Positiiviset luontokokemukset		
Luonnosta huolehtiminen yhdessä		
Aikuisen kielteinen malli luontoon suhtautumisessa	Lapsen luontosuhdetta heikentävät tekijät	
Ei mahdollisuutta päästä luontoon säännöllisesti		
Luonnossa toimimisen rajoittaminen		

Sisällönanalyysin sovelluksiin kuuluu myös teoriaohjaava sisällönanalyysi. Hyödynsin sekä aineistolähtöisyyttä että teoriaohjaavaa sisällönanalyysia ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä ”*Millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen opettajilla on luontokasvatuksen ja sen eri ulottuvuuksien toteuttamisesta?*”. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa tarkoituksena ei ole testata aikaisempaa tietoa, teoriaa tai mallia, vaan hyödyntää aiempaa olemassa olevaa teoriaa ihmisten kokemusten jaottelussa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, kappale 4.2). Holopaisen, Puusan ja Juutin (2020, kappale 16) mukaan teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa aikaisempi teoria ja aineisto vuorottelevat luokittelua johdattavina tekijöinä. Tuomi ja Sarajärvi (2018, kappale 4.2) toteavat, ettei teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa ole selkeää sääntöä siitä, missä vaiheessa analyysia teoria otetaan mukaan analyysiprosessiin, vaan se riippuu sekä aineistosta että tutkijan päätöksestä. Analyysi voidaan esimerkiksi aloittaa aineistolähtöisesti, jonka jälkeen aineistosta löydettyjä analyysiyksiköitä ja aiheita

voidaan tutkia jonkin aiemmin esitellyn teorian tai jaottelun avulla (Tuomi & Sarajärvi, 2018, kappale 4).

Etenin myös ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysissä samalla tavoin aineistolähtöisesti kuin edellisissä analyyseissäkin aina yläluokkien luomiseen asti. Yläluokkien luomisen jälkeen hyödynsin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin aikaisempaa teoriaa eli käsitejärjestelmää pääluokkien luomisessa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, kappale 4.2). Koska tarkoitukseni oli tutkia varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia luontokasvatuksesta ja sen eri ulottuvuuksien toteuttamisesta, päädyin muodostamaan analyysin pääluokat tutkimuksen teoriaosuudessa esitetyjen luontokasvatuksen ulottuvuuksien mukaan: luonnossa oppiminen, luonnosta oppiminen sekä luonnon puolesta toimiminen (Davis, 1998). Tämän jälkeen sijoitin aineistolähtöisesti luomani yläluokat valmiiden pääluokkien alle peilaamalla yläluokkien sisältöjä teoriaan (Liite 3). Käsitelen analyysissä muodostamiani ala-, ylä- ja pääluokkia tarkemmin tutkimuksen tuloksissa.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä tutkimuksen osiossa käsitellään aineiston analyysiin perustuvia tutkimuksen tuloksia, joita tarkastellaan järjestyksessä yksi tutkimuskysymys kerrallaan. Tulosten tarkastelun yhteydessä hyödynnetään varhaiskasvatuksen opettajien alkuperäisiä vastauksia tuloksia havainnollistavina esimerkkeinä. Selkeyden vuoksi opettajien vastauksia siteeratessa heihin viitataan eri numeroilla.

5.1 Kokemuksia luontokasvatuksen ja sen eri ulottuvuuksien toteuttamisesta

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen opettajilla on luontokasvatuksen ja sen eri ulottuvuuksien toteuttamisesta. Luontokasvatuksen ulottuvuuksia ovat luonnossa oppiminen, luonnosta oppiminen sekä luonnon puolesta toimiminen (Davis, 1998).

5.1.1 Luonnossa oppimisen ulottuvuus

Varhaiskasvatuksen opettajien kokemusten mukaan luonnossa oppimisen ulottuvuus rakentuu **yhteyden luomisesta luontoon** sekä **luonnon hyödyntämisestä monipuolisesti oppimisympäristönä**. Opettajien vastausten perusteella lapsille mahdollistetaan yhteyden luominen luontoon esimerkiksi vieraillemalla erilaisissa luontokohteissa, jotka keskittyvät päiväkodin lähiluonnon lisäksi myös kauempana oleviin kohteisiin. Opettajat painottivat vastauksissaan myös yhteisten, luonnossa tapahtuvien moniaististen kokemusten tärkeyttä. Näitä luontoon yhteyden luomisen tapoja ilmaistiin aineistossa muun muassa seuraavilla tavoilla:

”Säännölliset metsäretket, joiden pointtina on se metsä ja leikki. Aina ei tarvitse olla jäätävää materiaalia mukana ja ohjattua toimintaa, varsinkaan pienille!” (Opettaja 6).

”Retket läheiselle metsäpaikalle ja vapaat leikit siellä noin 1krt/vko. Luonnon värien, muotojen, pintojen, tuoksujen, äänien, makujen havainnointi ja kokeminen.” (Opettaja 8).

Opettajien kokemusten mukaan lasten ja luonnon yhteyttä voidaan lisäksi tukea esimerkiksi herättelemällä heidän kanssaan empatian tunteita luontokappaleita kohtaan. Vastauksissaan opettajat kertoivat esimerkiksi ruokkineensa ja tarkkailleen yhdessä lasten kanssa luonnon eläimiä ja hyönteisiä. Lisäksi opettajien kokemusten perusteella rauhalliset ja positiiviset hetket luonnossa auttavat lapsia vahvistamaan yhteyttään luontoon. Tähän liittyen opettajat mainitsivat vastauksissaan esimerkiksi lapsentahtisuuden huomioimisen luonnossa toimimisessa. Opettajat kuvailivat tällaisia lasten ja luonnon välisen yhteyden tukemisen keinoja esimerkiksi näin:

” (--) Pitää muistaa hyvä ja kiireetön fiilis, ei suorittamiskeskeisyyttä.” (Opettaja 6).

”Linnuille viety talipalloja metsään. Rentoutushetket metsässä.” (Opettaja 8).

Luontoon yhteyden luomisen lisäksi luonnossa oppimisen ulottuvuus koostui opettajien kokemusten mukaan luonnon hyödyntämisestä monipuolisesti oppimisympäristönä ja toiminnan kohteena. Opettajien kokemusten mukaan luontoa voi hyödyntää missä vain aktiviteetissa tavalla tai toisella. Alla olevissa esimerkeissä opettajat ovat kuvanneet luonnon hyödyntämistä oppimisympäristönä seuraavilla tavoilla:

”Metsässä toteutetaan lasten mielenkiinnonkohteisiin ja vasujen tavoitteisiin liittyvää toimintaa, esim. motoristen taitojen harjoittelu, kielellisen kehityksen tukeminen. Metsässä on laulettu, soitettu, näytelty, liikuttu, kuvattu elokuvaa, pidetty vanhempainiltaa ja kevätjuhlia.” (Opettaja 5).

”Hyödynnetty luontoa kaikenlaisessa toiminnassa, esim. etsitty luonnosta eri värejä, leikitty, harjoiteltu motorisia taitoja.” (Opettaja 13).

Vastauksissaan varhaiskasvatuksen opettajat liittivät myös luonnonmateriaalien käyttämisen osaksi luonnon hyödyntämistä oppimisympäristönä. Opettajat myös kokivat luonnonmateriaaleilla leikkimisen mahdollistuvan lapsille silloin, kun luontoa hyödynnetään monipuolisesti oppimisympäristönä. Aineistossa opettajat

ovat ilmaisseet näitä luonnonmateriaalien hyödyntämisen tapoja esimerkiksi seuraavasti:

”Ihmetellään ulkoilussa erilaisia asioita ja tuodaan luonnonmateriaaleja sisällä tapahtuvaan toimintaan mukaan.” (Opettaja 1).

”Taideteosten tekeminen luonnon materiaaleista järjestelemällä.” (Opettaja 8).

”Ollaan kerätty luonnonmateriaaleja askarteluihin.” (Opettaja 13).

5.1.2 Luonnosta oppimisen ulottuvuus

Varhaiskasvatuksen opettajien kokemusten mukaan luonnosta oppimisen ulottuvuus muodostuu heidän toteuttamassaan luontokasvatuksessa **luonnon toimintaan tutustumisesta** sekä **luonnon toiminnan tutkimisesta**. Opettajien vastauksista ilmeni, että luonnon toimintaan tutustuminen koostuu heidän kokemustensa perusteella esimerkiksi luonnon kiertokulun ja erilaisten luonnonilmiöiden ihmettelystä sekä eläimien ja kasvien läpikäymisestä. Opettajat mielsivät erilaisten materiaalien ja välineiden hyödyntämisen lasten kannalta tärkeäksi tekijäksi luonnon toimintaan tutustumisessa. Luonnon toimintaan tutustumista erilaisia materiaaleja hyödyntämällä havainnollistettiin aineistossa esimerkiksi seuraavanlaisten vastausten avulla:

”Tutustumalla eri eläimiin esim. kirjojen ja kuvien avulla (--) ja luontoaiheisten laulujen avulla.” (Opettaja 9).

”Tutustuttu eri eläimiin esim. satujen kautta, aamupiirillä seurattu säätilaa ja vuodenaikojen vaihtumista.” (Opettaja 13).

Luonnosta oppimisen ulottuvuus muodostuu opettajien kokemusten mukaan paitsi luonnon toimintaan tutustumisesta, myös luonnon toiminnan tutkimisesta. Vaikka opettajien vastausten perusteella luonnon toimintaan tutustuminen ja sen toiminnan tutkiminen ovatkin osittain limittäisiä toimintoja, ne eroavat toisistaan siinä, millä tavalla lapsi pääsee toiminnassa oppimaan luonnosta. Opettajien kokemusten mukaan luonnon toiminnan tutkimisessa lapset pääsevät itse konkreettisesti kokeilemaan ja tutkimaan erilaisia luonnon toimintaan ja luontokappaleisiin liittyviä asioita. Luonnon toiminnan tutkimista on havainnollistettu opettajien vastauksissa muun muassa seuraavasti:

”Kiinnostavia kasveja ja ötököitä tunnistettu mobiilisovelluksen avulla, ja etsitty niistä tietoa.” (Opettaja 8).

”Luonnonilmiöt: jäädyttelyt, sulamiset yms. (--) Ilmiötutkiminen: kelluvat, maatuvat asiat yms.” (Opettaja 4).

5.1.3 Luonnon puolesta toimimisen ulottuvuus

Kolmas luontokasvatuksen ulottuvuus eli luonnon puolesta toimimisen ulottuvuus muodostuu varhaiskasvatuksen opettajien kokemusten mukaan **luonnon kannalta kestävien elämäntapojen omaksumisesta sekä luonnosta huolehtimisen harjoittelusta**. Opettajien mukaan luonnon kannalta kestäviä elämäntapoja omaksutaan varhaiskasvatuksen arjessa huolehtimalla yhdessä esimerkiksi luonnon siisteydestä ja omien roskien keräämisestä. Opettajat luonnehtivat näitä luonnon puolesta toimimisen ulottuvuuteen liittyviä asioita aineistossa esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

”Puhuttu roskaamisesta ja luonnon puhtaanapidosta esim. satujen kautta.” (Opettaja 13).

”Osallistumalla roskienkeruutalkoisiin lasten kanssa.” (Opettaja 9).

”Harjoittelemalla lajittelua (--) ja retkeilemällä lajittelupisteelle.” (Opettaja 2).

Luonnon puolesta toimimisen ulottuvuus koostuu opettajien mukaan myös luonnosta huolehtimisen harjoittelusta. Vastauksissaan opettajat kokivat luonnossa toimimisen harjoittelun pitävän sisällään sekä luontokappaleiden kunnioittavan kohtelemisen että oikeanlaisen luonnossa toimimisen harjoittelun. Lisäksi vastauksista ilmeni, että monet opettajat tuovat oikeanlaisen luonnossa toimimisen harjoittelun osaksi lapsiryhmän arkea säännöllisten metsäretkien muodossa; retkillä esimerkiksi harjoitellaan jokamiehenoikeuksia sekä tutkailemaan luontoa sitä vahingoittamatta. Aineistossa näitä luonnosta huolehtimisen harjoittelun tapoja kuvailtiin muun muassa seuraavasti:

”Kerromme metsästä eläinten ja hyönteisten kotina, kasveistakin elävinä olentoina, jotka kärsivät, jos niitä vahingoittaa. (--) Opetettu alusta alkaen, että mitään elävää ei revitä tai liiskata huvikseen. Katsellaan, muttei häiritä luonnon elämää.” (Opettaja 8).

5.1.4 Yhteenvetoa luontokasvatuksen ulottuvuuksien toteuttamisesta

Varhaiskasvatuksen opettajien vastausten perusteella luonnossa oppimisen ulottuvuus näkyi toiminnan toteutuksessa eniten, kun taas luonnosta oppimisen ulottuvuuteen liittyviä kokemuksia oli löydettävissä aineistosta seuraavaksi eniten. Edellisiin luontokasvatuksen ulottuvuuksiin verrattuna luonnon puolesta toimimisen ulottuvuus oli opettajien vastauksissa vähiten esillä. Alla olevassa Taulukossa 3 olen havainnollistanut sitä, miten opettajien kokemusten mukaan luontokasvatuksen ulottuvuudet ovat esiintyneet heidän toteuttamassaan toiminnassa eri-ikäisten lasten kanssa.

TAULUKKO 3. Luontokasvatuksen ulottuvuuksien toteutus

Luontokasvatuksen ulottuvuudet	Luonnossa oppiminen	Luonnosta oppiminen	Luonnon puolesta toimiminen
Opettajat (n=13), jotka toteuttaneet ulottuvuutta kaikenikäisten lasten kanssa	13	10	4
Opettajat (n=13), jotka toteuttaneet ulottuvuutta vain yli 3-vuotiaiden lasten kanssa	0	0	3
Opettajat (n=13), jotka toteuttaneet ulottuvuutta vain alle 3-vuotiaiden lasten kanssa	0	0	0
Opettajat (n=13), jotka toteuttaneet ulottuvuutta yhteensä	13	10	7

Kaikilla tutkimukseen osallistuneilla opettajilla (n=13) oli kokemusta luonnossa oppimisen ulottuvuuden toteuttamisesta ja sitä toteutettiin kaikenikäisten lasten kanssa erilaisia toimintatapoja hyödyntämällä. Vastausten perusteella suurimmalla osalla opettajista (n=10) oli kokemusta myös luonnosta oppimisen ulottuvuudesta ja sen toteuttamisesta. Tätäkin luontokasvatuksen ulottuvuutta toteutettiin opettajien vastausten mukaan kaikenikäisten lasten kanssa niin, että

alle 3-vuotiaiden kanssa luonnosta oppiminen oli kokonaisvaltaisempaa ja yli 3-vuotiaiden kanssa erilaisiin luontoon liittyviin teemoihin syvennyttiin tarkemmin. Luonnon puolesta toimimisen ulottuvuus poikkesi tässä suhteessa opettajien vastausten perusteella hieman kahdesta edellisestä ulottuvuudesta, sillä tämän ulottuvuuden toteuttamisesta vain osalla opettajista (n=7) oli kokemusta. Näiden opettajien vastauksista ilmeni lisäksi, että osa heistä (n=3) toteutti toiminnassaan luonnon puolesta toimimisen ulottuvuutta vain yli 3-vuotiaiden kanssa. Loput opettajista, joilla oli kokemusta luonnon puolesta toimimisesta (n=4), kertoivat toteuttavansa tätä ulottuvuutta erilaisilla painotuksilla sekä yli että alle 3-vuotiaiden lasten kanssa. Kukaan tutkimukseen osallistuneista opettajista ei kertonut toteuttavansa jotakin ulottuvuuksista vain alle 3-vuotiaiden lasten kanssa.

5.2 Kokemuksia eri-ikäisten lasten luontokasvatuksesta

Toisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää, millaisena varhaiskasvatuksen opettajat kokevat yli ja alle 3-vuotiaiden lasten luontokasvatuksen. Tähän tutkimuskysymykseen liittyen opettajien vastauksista oli löydettävissä kaksi pääluokkaa: **luontokasvatuksen mahdollisuudet** sekä **luontokasvatuksen haasteet**. Opettajien kokemusten mukaan luontokasvatuksen mahdollisuudet ovat samanlaisia kaikenikäisille lapsille, kun haasteiden taas koetaan jakautuvan lasten iän perusteella kolmella tavalla: *kaikenikäisille yhteiset haasteet, yli 3-vuotiaiden luontokasvatuksen haasteet ja alle 3-vuotiaiden luontokasvatuksen haasteet*. Opettajat siis kokevat eri-ikäisten lasten luontokasvatuksen niin mahdollisuuksien kuin haasteidenkin kautta.

Varhaiskasvatuksen opettajien kokemusten mukaan luontokasvatukseen liittyvät mahdollisuudet eivät eroa yli ja alle 3-vuotiaiden välillä. Varhaiskasvatuksen opettajien kokemusten mukaan *aikuisen sitoutuminen luontokasvatukseen* kuuluu luontokasvatuksen mahdollisuuksiin, sillä myönteisesti toimintaan sitoutunut aikuinen mahdollistaa laadukkaan luontokasvatuksen toteutumisen. Opettajien vastausten perusteella aikuinen voi luontokasvatukseen sitoutuessaan myös omalla mallillaan innostaa lapsen mukaan toimintaan. Lisäksi opettajat painottivat vastauksissaan aikuisen

oleellista roolia säännöllisen luonnossa vierailun mahdollistajana. Aikuisen merkitystä ilmaistiin aineistossa esimerkiksi alla olevilla tavoilla:

”Luontoon on mahdollista päästä säännöllisesti, jos sinne haluaa. Luontokohde voi olla pienen pieni metsä/puisto/niittyalue päiväkodin lähellä, joka lapsen näkökulmasta on valtava ja todella mielenkiintoinen, vaikkei kasvattajan mielestä tunnu lähellekään metsältä.” (Opettaja 5).

”Luontokasvatus ei saa olla ilmastoahdistuksen luontia lapsille, vaan siinä korostuu positiivisuus.” (Opettaja 2).

Varhaiskasvatuksen opettajien kokemusten mukaan *luontokasvatus mahdollistaa lisäksi monipuolisen toiminnan*. Opettajien kokemusten mukaan leikkiminen sekä erilaiset elämykset ja kokemukset luonnossa mahdollistavat luonnon tutuksi tulemisen lapsille. Lisäksi opettajien vastausten perusteella erilaisten luontoympäristöjen hyödyntäminen kokonaisvaltaisesti mahdollistaa monipuolisen toiminnan toteuttamisen. Luonnon monipuolista hyödyntämistä ja luontokasvatuksen mahdollisuuksia toiminnassa kuvailtiin aineistossa esimerkiksi seuraavalla tavalla:

”Luontoon voidaan mennä tekemään kaikkea sitä, mitä päiväkodissa tai päiväkodin pihallakin tehdään.” (Opettaja 5).

Varhaiskasvatuksen opettajien kokemusten mukaan luontokasvatus mahdollistaa osaltaan myös *lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukemisen*. Opettajien vastausten perusteella luontokasvatuksessa voidaan esimerkiksi huomioida ja hyödyntää lapsilähtöisyyttä ottamalla lasten kiinnostuksen kohteet huomioon toiminnassa. Luontokasvatuksella koetaan lisäksi olevan myönteisiä vaikutuksia lasten hyvinvointiin sekä fyysiseen ja henkiseen kehitykseen. Opettajat ilmaisivat näitä luontokasvatuksen mahdollisuuksia muun muassa näillä sanoilla:

”Parhaimmillaan luontokasvatus antaa lapsille voimaa ja iloa.” (Opettaja 1).

”Luonnossa liikkuminen ja leikkiminen kehittävät lapsen motorisia taitoja, kun saa kiipeillä ja juosta eri maastoissa.” (Opettaja 13).

Varhaiskasvatuksen opettajat kokevat *yhteisten luontoon liittyvien arvojen ja asenteiden omaksumisen* myös yhtenä luontokasvatuksen tarjoamana mahdollisuutena. Opettajien mukaan luonnon kunnioittaminen ja empatia luontoa kohtaan ovat arvoja, joiden omaksumista luontokasvatus voi tukea. Opettajien

vastausten perusteella luontoon liittyviä yhteisiä arvoja ja asenteita harjoiteltiin lapsiryhmän kanssa luontotoiminnan yhteydessä. Aineistossa luontokasvatukseen liittyvien arvojen ja asenteiden omaksumista kuvailtiin esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

”(--) korostuu positiivisuus ja se, mitä yhdessä voimme tehdä ympäristömme ja luontomme hyväksi.” (Opettaja 2).

”Näytetään lapsille mallia, miten luonnosta pidetään huolta.” (Opettaja 10).

Varhaiskasvatuksen opettajien kokemusten mukaan eri-ikäisten lasten luontokasvatus koostuu mahdollisuuksien lisäksi myös haasteista. Samoin kuin luontokasvatuksen mahdollisuuksienkin kohdalla, varhaiskasvatuksen opettajat kokevat joidenkin luontokasvatuksen *haasteiden liittyvän kaikenikäisten lasten kanssa toimimiseen*. Opettajien kokemusten mukaan aikuisten toiminta voidaan toisaalta nähdä kaikenikäisten luontokasvatuksen mahdollistajana tai sitten se voi haastaa luontokasvatuksen toteutumista. Lisäksi opettajien vastausten perusteella kaikenikäisten luontokasvatusta voivat hankaloittaa erilaiset toiminnan mahdollistumiseen vaikuttavat tekijät, kuten säätilat ja varusteet. Aineistossa tällaisia kaikenikäisille yhteisiksi koettuja luontokasvatuksen haasteita ilmaistiin esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

”Esteet sekä isoilla että pienillä liittyvät usein kasvattajien asenteisiin ja heidän kokemuksiinsa haasteisiin.” (Opettaja 5).

”Mahdollisuus päästä pois päiväkodin pihalta (työntekijäresurssi) varmaan suurin haaste.” (Opettaja 10).

Kaikenikäisille yhteisten haasteiden lisäksi opettajien vastauksista oli löydettävissä myös ennen kaikkea *yli 3-vuotiaiden lasten luontokasvatukseen liittyviä haasteita*. Opettajien kokemusten mukaan vanhempien lasten kanssa luontoon lähtiessä toimintaa haastavat etenkin suuren ryhmän turvallisuuden takaamisen haasteet sekä luontotoiminnan toteutuksen haasteet. Vastauksissa näitä edellä esiteltyjä yli 3-vuotiaiden luontokasvatukseen liittyviä haasteita kuvailtiin muun muassa näin:

”Haasteena ehkä iso ryhmä ja jos ryhmässä 3–5-vuotiaita, sillä toiminnan eriyttäminen voi olla haastavaa, jos lapset taidoiltaan hyvin erilaisia.” (Opettaja 13).

”(--) kulkeminen metsässä, jos ryhmässä useampi erityistä tukea tarvitseva lapsi (karkailutaipumus tms.).” (Opettaja 4).

”Kaikki lapset eivät innostu luonnosta erityisen paljon ja tämä tulee huomioida.” (Opettaja 1).

Varhaiskasvatuksen opettajien kokemusten mukaan myös *alle 3-vuotiaiden luontokasvatukseen kuuluu omanlaisiaan haasteita*. Opettajat kokevat luonnossa toimimisen ja sinne lähtemisen konttaavien lasten kanssa hankalaksi. Useat opettajat myös jakavat saman kokemuksen vaipan vaihtamisen hankaluudesta luonnossa. Lisäksi alle 3-vuotiaiden luontokasvatuksen haasteeksi koetaan joidenkin pienempien lasten pelko metsää ja siellä toimimista kohtaan. Opettajat kuvailivat alle 3-vuotiaiden luontokasvatuksen haasteita esimerkiksi alla olevilla tavoilla:

”Haasteena, että vaikea lähteä kovin pitkälle. Pitää päästä rattailla, koska pienet ei jaksu kävellä.” (Opettaja 8).

”Rattailla haastavaa liikkoa. Vaippahommat myös haastavat luontokasvatusta.” (Opettaja 6).

5.3 Kokemuksia lapsen luontosuhteeseen vaikuttavista tekijöistä

Kolmannen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää, millaiset tekijät varhaiskasvatuksen opettajien kokemusten mukaan vaikuttavat lapsen luontosuhteeseen. Aineiston analyysin myötä varhaiskasvatuksen opettajien vastauksista oli tähän tutkimuskysymykseen liittyen löydettävissä kaksi yläluokkaa: **lapsen luontosuhdetta tukevat tekijät** ja **lapsen luontosuhdetta heikentävät tekijät**. Varhaiskasvatuksen opettajat eivät erotelleet lasten luontosuhdetta tukevia ja heikentäviä tekijöitä erilaisiksi lasten iän mukaan, joten opettajien kokemusten perusteella nämä tekijät nähdään samanlaisina sekä yli että alle 3-vuotiailla lapsilla.

Varhaiskasvatuksen opettajien vastausten perusteella luontosuhdetta voivat tukea useammat tekijät. Yksi lasten luontosuhdetta tukevista tekijöistä on *aikuisten myönteinen esimerkki* luontoon suhtautumisessa. Tähän liittyen opettajat korostavat sekä kodin että varhaiskasvatuksen mallin tärkeyttä luonnon arvostamisessa. Lisäksi *lasten mahdollisuus päästä luontoon* säännöllisesti

koetaan luontosuhdetta tukevaksi tekijäksi. Lasten mahdollisuus päästä luontoon on toisaalta yhteydessä aikuisten myönteiseen malliin, sillä aikuinen toimii paitsi metsään pääsemisen mahdollistajana, myös hyvänä esimerkkinä. Alla olevassa sitaatissa yksi opettajista on kiteyttänyt näitä tekijöitä seuraavalla tavalla:

”Viemällä lapsia metsään, olemalla itse innokas ja puhumalla esimerkiksi jälkeinpäin, että olipas taas kiva käydä metsäretkellä.” (Opettaja 2).

Opettajien vastauksissa myös *lapsilähtöisyyden huomioiminen* ja *positiivisten luontokokemusten tarjoaminen* korostuvat lasten luontosuhdetta tukevin tekijöinä. Positiiviset luontokokemukset lapsuudessa yhdistettiin vastauksissa vahvan luontosuhteen kehittymiseen. Lisäksi opettajat mieltävät *yhteiset luonnosta huolehtimisen kokemukset* oleellisiksi lasten luontosuhteen kehittymisen kannalta. Näitä luontosuhdetta tukevia tekijöitä luonnehdittiin opettajien vastauksissa muun muassa näin:

”Tartutaan lapsen aloitteisiin, esim. muurahaisten tutkimiseen tai oraviin.” (Opettaja 13).

”Kokemukset luonnossa ja luonnosta vahvistavat luontosuhdetta.” (Opettaja 12).

”Mielenkiintoiset ja monipuoliset kokemukset mukana lapsen elämässä, lapsen kysymyksiin ja ihmettelynaiheisiin tartutaan ja niitä pidetään tärkeinä.” (Opettaja 11).

Luontosuhdetta tukevien tekijöiden lisäksi varhaiskasvatuksen opettajien vastauksista oli löydettävissä myös luontosuhdetta heikentäviä tekijöitä. Luontosuhdetta heikentävät tekijät ovat opettajien kokemusten mukaan osittain samanlaisia luontosuhdetta tukevien tekijöiden kanssa, tosin käänteisinä. Opettajat esimerkiksi kokevat aikuisten – sekä vanhempien että varhaiskasvatuksen henkilöstön – antaman *kielteisen mallin* luontoon suhtautumisessa olevan lasten luontosuhdetta heikentävä tekijä, kun taas aikuisten myönteinen malli toimii opettajien kokemuksen mukaan luontosuhdetta tukevana tekijänä. Lapsen luontosuhdetta voi opettajien kokemusten mukaan heikentää myös *luonnossa käymättömyys*, kun taas luonnossa käyminen koettiin luontosuhdetta tukevaksi tekijäksi. Alla on kuvaus erään opettajan kokemuksista liittyen luontosuhdetta heikentäviin tekijöihin:

”Lapsen kanssa ei lähdetä luontoon. Jos aikuinen ei vaikka tykkää käydä metsässä, lapsi kyllä huomaa sen ja voi ottaa mallia. Jos aikuinen itse roskaa tai valittaa huonoa säätä, lapsi ottaa siitäkin mallia.” (Opettaja 13).

Varhaiskasvatuksen opettajien vastauksissa nousi esille yhdeksi luontosuhdetta heikentäväksi tekijäksi myös *lasten luonnossa toimimisen rajoittaminen*. Opettajien kokemusten mukaan esimerkiksi kiire sekä liiallinen opettajajohtoinen toiminta luonnossa voivat rajoittaa lasten omaehtoista leikkiä sekä luontoon tutustumista ja täten heikentää luontosuhteen vahvaksi kehittymistä. Osa opettajista myös nosti vastauksissaan esiin luontopelon luomisen luontosuhdetta heikentävänä tekijänä. Opettajien kokemusten mukaan liian jännittävillä luontoon liittyvillä tarinoilla voi olla kielteinen vaikutus lapsen luontoon suhtautumiselle sekä luontosuhteen kehittymiselle. Aineistossa luonnossa toimimisen rajoittamiseen liittyviä esimerkkejä kuvailtiin muun muassa näin:

” (--) kieltämällä luonnonmateriaaleihin koskemisen, likaantumisen pelkääminen.” (Opettaja 9).

”Liian haastava toiminta luonnossa, liika opetuspainotteisuus.” (Opettaja 7).

6 POHDINTA

Tässä tutkimuksen osiossa hyödynnän omaa pohdintaani peilatesani aiemmin esittelemiäni tutkimuksen tuloksia asettamiini tutkimuskysymyksiin sekä tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen. Käsittelen lisäksi tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta ja pohdin jatkotutkimusmahdollisuuksia.

6.1 Tulosten tarkastelua ja pohdintaa

Tulosten mukaan varhaiskasvatuksen opettajilla on hieman vaihtelevia **kokemuksia luontokasvatuksen eri ulottuvuuksien toteuttamisesta**. Kaikki opettajat ovat toteuttaneet luonnossa oppimisen ulottuvuutta niin yli kuin alle 3-vuotiaiden lasten kanssa. Opettajien toteuttama, luonnossa oppimiseen liittyvä toiminta on sisällöltään yhteneväinen Davisin (1998) ulottuvuuden määritelmän kanssa; toiminta sisältää säännöllistä luonnossa vierailua, siellä tapahtuvaa monipuolista tekemistä ja luontoelämysten mahdollistamista. Opettajien kokemusten perusteella luonnossa oppimisen ulottuvuus tukeekin lasten luontoyhteyden muodostumista luonnossa tapahtuvien kokemusten kautta. Savolainen (2021, 265–266) toteaaakin, että luontosuhde sekä yhteyden luominen luontoon lähtevät kehittymään lapsuudessa juuri omakohtaisten ja merkityksellisten luontokokemusten kautta.

Suurin osa opettajista on toteuttanut eri-ikäisten lasten kanssa myös luonnosta oppimisen ulottuvuutta luonnossa tapahtuvien tutkimusten, erilaisten luontoon liittyvien materiaalien hyödyntämisen sekä tiedon etsimisen kautta. Bravo kollegoineen (2022) painottavat, että luonnossa tapahtuva ja lapsia osallistava luonnonilmiöiden tutkiminen tukee lasten oppimista ja ymmärrystä luonnosta. Luonnosta oppimisessa opettajat pitävätkin tärkeänä lasten mahdollisuutta osallistua itse konkreettisesti toimintaan ja tutkimiseen. Myös tässä luontokasvatuksen ulottuvuudessa opettajat toteuttavat ulottuvuutta pitkälti samalla tavalla Davisin (1998) ulottuvuutta määrittelevän sisällön mukaisesti,

tosin toiminnasta jää opettajien vastausten perusteella hieman uupumaan ihmisen ja luonnon välisen yhteyden, kuten juomaveden merkityksen, käsittely.

Kahdesta aiemmasta ulottuvuudesta poiketen vain hieman yli puolet tutkimukseen osallistuneista opettajista kertoo toteuttaneensa luontokasvatuksen yhteydessä toimintaa, joka kuuluu luonnon puolesta toimimisen ulottuvuuteen. Tulokset ovat samankaltaisia tutkimuksen teoriaosuudessa esitellyn Ginsburgin ja Audleyn (2020) tutkimuksen tulosten kanssa, sillä myös heidän tutkimukseensa osallistuneet opettajat toteuttivat luonnossa oppimisen ulottuvuutta eniten ja luonnon puolesta toimimisen ulottuvuutta vähiten. Tällaiset tulokset vaikuttavat huolestuttavilta, sillä Davisin (1998, s. 146–147) mukaan kaikki kolme luontokasvatuksen ulottuvuutta ovat tärkeitä laadukkaan luontokasvatuksen mahdollistamiseksi, mutta varsinkin luonnon puolesta toimimisen ulottuvuutta tarvitaan, jotta lapsista kasvaisi elämäntavoiltaan ja arvomaailmoiltaan luonnosta välittäviä yksilöitä. Lisäksi kahteen edelliseen ulottuvuuteen verrattuna tämän ulottuvuuden toteuttamisessa lasten iällä vaikuttaa olevan vaikutusta. Ulottuvuutta toteuttaneista seitsemästä opettajasta neljä kertoo käsittelevänsä ulottuvuuden sisältöjä sekä isojen että pienten lasten kanssa, mutta kolme taas kertoo toteuttavansa ulottuvuutta ainoastaan yli 3-vuotiaiden kanssa. Tätä ulottuvuutta toteutettiin siis enemmän yli 3-vuotiaiden kuin alle 3-vuotiaiden lasten kanssa.

Luonnon puolesta toimimisen ulottuvuuteen liittyvä toiminta keskittyy opettajien kokemusten mukaan luonnon siisteydestä huolehtimisen ja luonnon kunnioittamisen harjoitteluun. Nämä toiminnot ovat löydettävissä myös Davisin (1998) luonnon puolesta toimimisen ulottuvuuden sisältömääritelmästä. Lisäksi määritelmän mukaan ulottuvuuteen liittyvä yhteiskunnallisen toimijuuden harjoittelu koostuu myös luontoon liittyvän kriittisen ajattelun kehittymisestä. Pohdinkin, saattaisiko luonnon puolesta toimimisen ulottuvuus jäädä luontotoiminnassa taka-alalle siksi, että sen painottama yhteiskunnallinen toimijuus koetaan opettajien näkökulmasta hankalaksi asiaksi lähestyä varsinkin pienten lasten kanssa. Tähän pohdintaan liittyy myös Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tekemä arvio, jonka mukaan pienten lasten laadukkaan pedagogiikan toteuttaminen on monen varhaiskasvatuksen työntekijän kokemuksen mukaan haastavaa (Repo ym., 2019). Karilan, Kososen ja Järvenkallaksen (2017, s. 73) mukaan ympäristökasvatus – ja sen sisältämä

luontokasvatus – nähdäänkin tätä nykyä alueena, jonka toteuttamiseen vaaditaan vahvaa osaamista.

Toisaalta vaikka luonnon puolesta toimimisen ulottuvuuteen liittyvä yhteiskunnallisen toimijuuden harjoittelu saatetaankin kokea haastavaksi varsinkin pienempien lasten kanssa, on tulosten mukaan tällaista osaamista löydettävissä jo joiltakin varhaiskasvatuksen opettajilta. Tuloksissa ilmeni, että ne opettajat, jotka toteuttavat luontokasvatuksessa myös luonnon puolesta toimimisen ulottuvuutta, keskustelevat jo pientenkin lasten kanssa roskaamisen haitoista sekä luonnon kunnioittamisesta omaa esimerkkiään ja satuja hyödyntämällä. Onkin tärkeää, että opettajilta löytyy tahtoa ja uskallusta lähestyä tällaista isolta tuntuva aihetta pienin askelin lasten kanssa. Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022, s. 49) mukaan alle 3-vuotiaidenkin lasten kanssa on oleellista alkaa toteuttaa myös luonnon puolesta toimimisen ulottuvuutta, koska luontokasvatus kuuluu kaikenikäisille lapsille.

Varhaiskasvatuksen opettajien kokemusten perusteella **luontokasvatus koostuu mahdollisuuksista ja haasteista** eri ulottuvuuksien lisäksi. Tulosten mukaan opettajat kokevat luontokasvatuksen mahdollisuuksien olevan samanlaisia kaikenikäisille lapsille ja koostuvan aikuisen positiivisesta asenteesta, yhteisten arvojen omaksumisesta sekä muista tekijöistä, jotka tukevat lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia. Nämä samat tekijät ovat löydettävissä myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, joissa ne koskevat niin ikään kaikenikäisten lasten luonto- ja ympäristökasvatusta (Opetushallitus, s. 49, 2022). Tuloksissa mielenkiintoiseksi osoittautui se, että vaikka luonnon puolesta toimimisen ulottuvuus jää taka-alalle luontokasvatusta toteutettaessa, opettajat silti nostavat ulottuvuuden sisältöihin kuuluvien yhteisten luontoon liittyvien arvojen ja asenteiden omaksumisen yhdeksi luontokasvatuksen tärkeimmistä mahdollisuuksista.

Tutkimuksen tuloksissa kiintoisaa on, että luontokasvatuksen mahdollisuuksiin verrattuna opettajat kokevat luontokasvatuksen haasteet erilaisiksi eri-ikäisten lasten välillä. Tulosten perusteella alle 3-vuotiaiden kanssa haasteiden koetaan liittyvän lasten pelkoon metsää kohtaan, vaipan vaihtamisen vaikeuteen sekä luontoon lähtemisen ja siellä kulkemisen konttaavien lasten kanssa. Alle 3-vuotiaisiin liitetyt haasteet vaikuttaisivatkin kallistuvan hoivaan ja

perustoimintoihin liittyvien hankaluuksien puolelle. Kettukankaan (2017) mukaan juuri nämä alueet ovat pitkään hallinneet varhaiskasvattajien käsityksiä alle 3-vuotiaiden toiminnasta ja pedagogiikasta. Laadukkaan pedagogiikan takaamiseksi olisi tärkeää, että alle 3-vuotiaiden toiminnan tarkastelussa ja toteutuksessa keskityttäisiin näiden lisäksi myös muihin oppimisen alueisiin. Opettajien kokemusten mukaan yli 3-vuotiaiden haasteet taas koostuvat isoon ryhmään liittyvästä luontoretken turvallisuuden hankaluudesta sekä toiminnan toteuttamisen ja eriyttämisen haasteista. Kaikenikäisiä koskevien haasteiden nähdään olevan yhteydessä aikuisten asenteisiin ja toimintaan sekä työntekijäresursseihin. Opettajien kokemista luontokasvatuksen haasteista löytyy yhtäläisyyksiä aikaisempiin tutkimustuloksiin, sillä esimerkiksi Repon ja kollegoiden (2019, s. 59–60) mukaan päiväkodeissa varhaiskasvatussuunnitelmien sisältöjen toteutumista hankaloittavat niin ikään alle 3-vuotiaiden lasten ikä, suuret lapsiryhmät sekä työntekijäresurssit ja niiden riittämättömyys.

Opettajat liittävät luontokasvatukseen oleellisena osana myös lasten luontosuhteiden muodostumisen. **Luontosuhteisiin vaikuttavat tekijät** koetaan samanlaisiksi lasten iästä riippumatta. Opettajat kokevat lasten luontosuhteisiin vaikuttavien tekijöiden perustuvan aikuisen toimintaan ja jakautuvan *luontosuhdetta tukeviin* sekä *sitä heikentäviin tekijöihin*. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022, s. 20) painotetaan henkilöstön toiminnan ja esimerkin tärkeyttä lasten kehityksen kannalta. Opettajien kokemusten mukaan aikuinen pystyy tukemaan lapsen luontosuhteen kehittymistä mahdollistamalla lapsen luontoon pääsemisen, huomioimalla lapsilähtöisyyden luontoon liittyvässä toiminnassa sekä antamalla lapselle positiivisia luontokokemuksia ja myönteisen luontoon suhtautumisen mallin. Toisaalta aikuinen voi myös heikentää lapsen luontosuhdetta toimimalla päinvastoin edellä kuvatun toiminnan kannalta. Aikuisen toiminnan osalta Karila, Kosonen ja Järvenkallas (2017, s. 12–13) painottavatkin varhaiskasvatuksen henkilöstön roolia lapsen kehityksen tukemisessa, sillä kaikilla lapsilla ei välttämättä ole aina kotiympäristössä yhtäläisiä tilaisuuksia esimerkiksi luontosuhteen vahvaksi kehittymiselle. Tällöin varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset voivat vaikuttaa suuresti lapsen kehitykseen.

Saatujen **tulosten yhteenvetona** voidaan todeta, että varhaiskasvatuksessa opettajilla ja muilla kasvattajilla on luontokasvatuksen ulottuvuuksien toteuttamisen kautta suuri vaikutus siihen, millaiseksi lapsen luontosuhde muodostuu, miten lapsi tulee suhtautumaan luontoon elämänsä aikana ja kuinka tärkeäksi hän tulee kokemaan luonnosta huolehtimisen sekä ekologisten elämäntapojen mukaan toimimisen. Lisäksi tulosten perusteella opettajan suhtautuminen eri-ikäisiin lapsiin, opettajan aiheeseen liittyvä osaaminen sekä asenne luontotoimintaa kohtaan voivat vaikuttaa siihen, kuinka luontokasvatusta toteutetaan ja lasten kehitystä tuetaan. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on siis laadukkaan pedagogiikan kautta mahdollisuus luoda lapsille tärkeitä oppimiskokemuksia ja täten tukea heidän kasvuaan kohti hyvinvoivia ja luonnosta välittäviä yksilöitä (Opetushallitus, 2022, s. 18, s. 22).

6.2 Tutkimuksen eettisyydestä

Jotta tutkimukseni olisi eettisesti hyväksyttävä ja tutkimustulokset luotettavia, noudatin tässä tutkimuksessa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012, s. 6) määrittelemiä ohjeita liittyen hyvään tieteelliseen käytäntöön ja sitouduin rehellisyyteen, avoimuuteen, kunnioittavaan viittauskäytäntöön sekä huolellisuuteen kaikissa tutkimusprosessin vaiheissa. Sitouduin lisäksi noudattamaan ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita, joita ovat esimerkiksi tutkittavien oikeus saada tietoa tutkimuksesta ja sen toteuttamisesta ennen siihen osallistumista, oikeus osallistua vapaaehtoisesti tutkimukseen, oikeus keskeyttää ja peruuttaa osallistumisensa ja suostumuksensa tutkimukseen sekä oikeus saada tietoa henkilötietojensa käsittelystä tutkimuksessa (Tutkimuseettisen neuvottelukunta, 2019, s. 7–9). Huomioin nämä periaatteet tiedottamalla tutkimuksesta, siihen osallistumisen vapaaehtoisuudesta sekä vastaajien anonymiydestä ja tutkimukseen osallistuvien oikeuksista kyselyn yhteydessä (Liite 1). Kerroin tutkimukseeni osallistuville varhaiskasvatuksen opettajille, että heidän vastauksiaan tullaan hyödyntämään vain tässä kandidaatintutkielmassa, minkä lisäksi tulisin hävittämään heidän vastauksistaan koostuvan aineistoni saatuaani tutkimukseni valmiiksi.

Ennen tutkimusaineiston keräämistä tutkijan tulee tietää, tarvitaanko tutkimuksen toteuttamiseksi tutkimuslupaa ja eettistä ennakoarviointia. Mikäli laadullisen tutkimuksen aineisto on tarkoitus kerätä esimerkiksi tietystä organisaatiosta, yhdistyksestä tai yrityksestä, tarvitaan usein tutkimuslupa, jota haetaan kohteena olevasta organisaatiosta. (Kettunen, 2018.) Koska kuitenkin keräsin aineistoni kyselylomakkeella, jonka jaoin sosiaalisen median alustalle Facebookiin, ei erillistä tutkimuslupaa tarvittu. Eettisessä ennakoarvioinnissa ihmistieteiden eettisen toimikunnan on tarkoituksena arvioida, aiheuttaako tutkimukseen osallistuminen tutkittavalle mahdollisesti erityistä haittaa tai riskiä. Mikäli tutkimukseen esimerkiksi osallistuu alle 15-vuotiaita ilman huoltajan tiedottamista, tutkimukseen osallistumiseen liittyen ei tarjota hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti riittävää informaatiota tai tutkittaville voi aiheutua tutkimukseen osallistumisesta henkistä tai fyysistä haittaa, tulee tutkijan hakea eettistä ennakoarviointia. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, s. 14–16.) Koska tutkimukseeni ei sisällynyt Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019, s. 16) erittelemiä eettistä ennakoarviointia vaativia asetelmia, tämä tutkimus toteutettiin ilman eettistä ennakoarviointia noudattaen kuitenkin ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita.

6.3 Tutkimuksen luotettavuudesta

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan määritellä uskottavuuden, luotettavuuden ja eettisyyden kautta. Tutkimuksen uskottavuudella tarkoitetaan aineiston keräämiseen, analyysiin ja tutkimustuloksiin liittyvää huolellisuutta ja asiaankuuluvuutta. (Juuti & Puusa, 2020c.) Olen tässä tutkimuksessa pyrkinyt toimimaan kaikissa tutkimuksen vaiheissa tarkkuutta ja huolellisuutta toteuttaen. Luotettavuus taas viittaa tutkijan rehellisyyteen ja avoimuuteen tutkimuksen etenemisen ja sen eri vaiheiden suhteen (Juuti & Puusa, 2020c). Tutkimuksen aikana olen tähdännyt toimintani läpinäkyvyyteen ja tarkkaan kuvailuun niin aineiston analyysin, tutkimuksen tulosten, niiden tulkinnan kuin pohdinnankin aikana.

Tutkimukseni on muokkautunut tutkimusprosessin aikana ohjaajalta ja opponenteilta saamieni palautteiden perusteella. Tutkimuksen edetessä olen palautteen perusteella esimerkiksi selkiyttänyt alkuperäisiä

tutkimuskysymyksiäni ja muuttanut aineiston analyysitapojani aiheen tutkimiseen paremmin sopiviksi. Alun perin tarkoitukseni oli lähteä analysoimaan aineistoa teorialähtöistä sisällönanalyysia hyödyntäen. Teorialähtöinen sisällönanalyysi soveltuu hyvin jonkin aiemman teorian testaamiseen, minkä lisäksi myös aineiston analyysia ohjaa vahvasti jokin aiempi teoria tai käsitejärjestelmä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, kappale 4.4.4). Kuitenkin tutkimuskysymysteni tarkennuttua ja sopivimmista analyysimuodoista palautetta saatuani päädyin hyödyntämään analyysissa aineistolähtöistä ja teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, sillä selkeytyneen tutkimukseni tarkoituksena ei ollut testata aikaisemman teorian tai käsitejärjestelmän paikkansa pitävyyttä. Lisäksi tarkoitukseni oli hyödyntää teemoittelua sisällönanalyysin tukena, mutta tutkimuksen loppuvaiheessa päädyin jättämään teemoittelun kokonaan pois analyysimenetelmistä, sillä selvisi, että aineiston analysointi onnistui pelkillä sisällönanalyysin menetelmillä. Näiden edellä esiteltyjen tekijöiden lisäksi tutkimuksen luotettavuuteen liittyy myös eettisyys, joka koostuu tutkijan yleisesti hyväksyttävissä olevista tutkimuskäytännöistä, tutkittavien kunnioittamisesta sekä eettisten periaatteiden toteuttamisesta osana tutkimusta (Juuti & Puusa, 2020c). Olen pyrkinyt toimimaan näiden eettisten suuntamerkkien mukaan koko tutkimusprosessini ajan. Olen tarkastellut tutkimukseni eettisyyttä tarkemmin osiossa 6.3.

Puusan ja Julkusen (2020) mukaan laadullisessa tutkimuksessa tutkijan on tärkeää ymmärtää ja tunnustaa oman tulkintansa vaikutus tutkimusprosessin eri vaiheisiin sekä tutkimuksen tuloksiin, sillä eri tutkijat voivat saada toisistaan poikkeavia tulkintoja samasta aineistosta. Vaikka olenkin pyrkinyt lähestymään tutkimukseen osallistuneiden varhaiskasvatuksen opettajien vastauksia sellaisina kuin ne ovat, tiedostan silti, että aiheesta lukemani aikaisempi teoria yhdessä aiempien oletusteni kanssa ovat mahdollisesti voineet ohjata tulosten tulkintaani. Esimerkiksi tietoni Davisin (1998) määrittelemistä luontokasvatuksen ulottuvuuksista ja niiden sisällöistä ovat voineet vaikuttaa siihen, miten olen tulkinut opettajien kokemuksia ja luontokasvatukselle antamia merkityksiä aineistossa ja lähtenyt luokittelemaan niitä. Myös omat oletukseni luonnon ja luontokasvatuksen tärkeydestä ovat voineet tahtomattani vaikuttaa esimerkiksi luomani kysymyslomakkeen sisältöön ja muotoon, jolloin neutraaliksi tarkoitettu kysely on voinutkin ohjata opettajien vastauksia tiettyyn suuntaan. Laadullisessa tutkimuksessa objektiivisuus liitetäänkin tutkijan ja tutkimuskohteen erottamisen

sijaan tutkijan omaan pohdintaan tutkimuksen luotettavuudesta sekä tuloksiin vaikuttavista, tutkijaan liittyvistä tekijöistä (Aaltio & Puusa, 2020). Laadullisiin tutkimuksiin oleellisesti liittyvä tulkinnallisuus voi Puusan ja Julkusen (2020) mukaan myös täydentää tutkimuksen aiheeseen liittyvää tietoa, sillä tulkinnan myötä aiheesta voi nousta esille uudenlaisia näkökulmia ja pohdintoja.

Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena on tulosten yleistettävyyden sijaan pyrkiä ymmärtämään ja kuvaamaan ihmisten kokemuksia ja tulkintoja erilaisista ilmiöistä, asioista tai tapahtumista (Tuomi & Sarajärvi, 2018, kappale 3.4.) Koska tämän laadullisen tutkimuksen aineisto koostui 13 vastaajasta, ei tuloksista voida tehdä yleistettäviä johtopäätöksiä. Sen sijaan tulosten avulla voidaan syventää ymmärrystä varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksista tutkittavaan aiheeseen liittyen. Tämän tutkimuksen tarkastelussa on otettava vastaajamäärän lisäksi huomioon myös se, että kyselylomakkeeseen perustuva aineisto on voinut koostua sellaisista vastaajista, jotka kokevat luontokasvatuksen ja lasten luontosuhteen tukemisen itselleen tärkeiksi aiheiksi. Tällöin luontokasvatuksesta vähemmän kiinnostuneiden opettajien kokemukset ovat voineet jäädä uupumaan aineistosta. Valli ja Perkkilä (2018) toteavatkin, että tutkijan on tärkeää pohtia, voiko aineisto olla rajautunut tietynlaisiin vastaajiin jättäen heistä poikkeavien henkilöiden kokemukset pois tutkimuksesta. Koenkin tämän vaihtoehdon huomioimisen tärkeänä tutkimuksen luotettavuuden ja avoimuuden kannalta, vaikka tarkoituksena ei ollutkaan luoda yleistyksiä opettajien luontokasvatuksesta, vaan syventyä muutamien opettajien kokemuksiin ja näkemyksiin.

Aineiston luotettavuuteen liittyen Valli ja Perkkilä (2018) nostavat vielä esiin verkkokyselyiden haasteen siitä, ettei tutkija välttämättä voi tietää, kuka kyselyyn on vastannut. Tämänkään tutkimuksen yhteydessä ei voida täysin varmaksi sanoa, ovatko kaikki tutkimukseen osallistuneet ja kyselyyn vastanneet varhaiskasvatuksen opettajana työskennelleitä henkilöitä, sillä periaatteessa kuka vain kolmen Facebook-ryhmän jäsenistä on voinut vastata jakamaani kyselyyn. Täten vastaajien joukossa voi olla myös muita varhaiskasvatuksessa työskenteleviä henkilöitä, vaikka kyselyn esittelyssä ja saatesanoissa pyysinkin vastauksia ainoastaan varhaiskasvatuksen opettajina työskennelleiltä henkilöiltä. Olen kuitenkin suorittanut aineiston analyysin, tulosten läpikäymisen sekä niiden tulkinnan siitä näkökulmasta käsin, että vastaajat ovat noudattaneet

kyselylomakkeen ja esittelytekstin ohjeita ja vastanneet kyselyyn vain, mikäli todella ovat toimineet varhaiskasvatuksen opettajina yli ja alle 3-vuotiaiden lasten kanssa.

6.4 Jatkotutkimusmahdollisuuksia

Tässä tutkimuksessa tarkastelin varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia luontokasvatuksen eri ulottuvuuksien toteuttamisesta ja lasten luontosuhteiden tukemisesta eri-ikäisten lasten näkökulmasta. Jatkotutkimusmahdollisuuksien kannalta olisi mielenkiintoista keskittyä tutkimaan tarkemmin opettajien kokemuksia ja näkemyksiä alle 3-vuotiaiden kanssa toteutettavista luontokasvatuksen ulottuvuuksista, koska tämän tutkimuksen tulosten perusteella alle 3-vuotiaiden luontokasvatuksessa luonnon puolesta toimimisen ulottuvuus jäi enemmän kahden muun ulottuvuuden varjoon. Olisi mielenkiintoista myös jatkotutkia tämän tutkimuksen aihetta suurempaa aineistoa tai erilaista aineistonkeruutapaa hyödyntämällä. Suurempaan vastaajamäärään saattaisi esimerkiksi mahtua enemmän erilaisia kokemuksia, kun taas erilaisessa aineistonkeruutavassa, kuten haastattelussa, voitaisiin hyödyntää tarkentavia kysymyksiä aineiston keräämisen tukena.

Myös erilaisen tutkimusasetelman luominen voisi olla kiinnostava jatkotutkimuskohde. Jatkotutkimuksessa luontokasvatuksen toteuttamista ja lasten luontosuhteiden tukemista voitaisiin esimerkiksi lähestyä vertailemalla luontopainotteisissa varhaiskasvatyüksiköissä työskentelevien opettajien kokemuksia sellaisten opettajien kokemuksiin, jotka eivät työskentele luontopainotteisissa yksiköissä. Tällaisella tutkimusasetelmalla voitaisiinkin saada luontokasvatuksen ulottuvuuksien toteuttamisen lisäksi tietoa siitä, millaisiksi opettajat kokevat luontokasvatuksen haasteet ja mahdollisuudet luontopainotteisissa ja ”normaaleissa” varhaiskasvatyüksiköissä.

Lisäksi jatkotutkimuksen kannalta voisi olla mielekäästä tutkia aihetta myös muiden kuin varhaiskasvatuksen opettajien näkökulmasta. Lapsiryhmissä toimii opettajien rinnalla myös muita kasvattajia, jotka toteuttavat ryhmän toimintaa ja pedagogiikkaa yhdessä opettajien kanssa. Myös heidän kokemuksensa ja näkemyksensä aiheeseen liittyen ovat tärkeitä ja tutkimisen arvoisia.

LÄHTEET

- Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus. Luettu E-kirjana.
- Alila, K. & Ukkonen-Mikkola, T. (2018). Käsiteanalyysistä varhaiskasvatuksen pedagogiikan määrittelyyn. *Kasvatus* 49(1), 75–81.
- Bravo, E., Costillo, E., Bravo, J. L., Mellado, V. & del C. Conde, M. (2022). Analysis of prospective early childhood education teachers' proposals of nature field trips: An educational experience to bring nature close during this stage. *Science Education*, 106, 172–198.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdfdirect/10.1002/sce.21689>
- Cantell, H. (2011). Lapsuus ja nuoruus ympäristösuhteen perustana. Teoksessa J. Niemelä, E. Furman, A. Halkka, E-L. Hallanaro & S. Sorvari (toim.), *Ihminen ja ympäristö* (s. 332–338). Gaudeamus Helsinki University Press.
- Cleary, A., Fielding, K. S., Murray, Z. & Roiko, A. (2020). Predictors of Nature Connection Among Urban Residents: Assessing the Role of Childhood and Adult Nature Experiences. *Environment and Behavior*, 52(6), 579–610.
- Davis, J. (1998). Young Children, Environmental Education, and the Future. *Early Childhood Education Journal*, 26(2), 117–123.
- Davis, J. (2010). What is early childhood education for sustainability? Teoksessa J. M. Davis (toim.), *Young children and the environment* (s. 7–27). Cambridge University Press.
- EEA. (2020). State of nature in the EU – Results from reporting under the nature directives 2013–2018. *EEA Report*, 10/2020.
<https://www.eea.europa.eu/publications/state-of-nature-in-the-eu-2020>
- Eerola-Pennanen, P., Vuorisalo, M. & Raittila, R. (2022). Johdatus varhaiskasvatukseen. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-

- Pennanen (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Vastapaino. Luettu E-kirjana.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino: Tampere. Luettu E-kirjana.
- Ginsburg, J. & Audley, S. (2020). "You don't wanna teach little kids about climate change": Beliefs and Barriers to Sustainability Education in Early Childhood. *International Journal of Early Childhood Environmental Education*, 7(3), 42–61. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1264526.pdf>
- Harber, N. & Obee, P. (2020). Articulating outdoor risky play in early childhood education: voices of forest and nature school practitioners. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 21(2), 184–194. https://www.researchgate.net/publication/343588209_Articulating_outdoor_risky_play_in_early_childhood_education_Voices_of_forest_and_nature_school_practitioners
- Helenius, A. (2019). "Nyt kasvatetaan tulevaisuuden vaikuttajia" - Varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä ympäristökasvatuksesta. [kandidaatintutkielma, Tampereen yliopisto]. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/118784/HeleniusAnni.pdf?sequence=2>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2022). Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus. Luettu E-kirjana.
- Holopainen, A., Puusa, A. & Juuti, P. (2020). Grounded theory: Aineistolähtöinen tutkimustapa. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus. Luettu E-kirjana.
- Juuti, P. & Puusa, A. (2020a). Johdanto – Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus. Luettu E-kirjana.
- Juuti, P. & Puusa, A. (2020b). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus. Luettu E-kirjana.
- Juuti, P. & Puusa, A. (2020c). Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus. Luettu E-kirjana.

- Kabisch, N., Alonso, L., Dadvand, P. & van den Bosch, M. (2019). Urban natural environments and motor development in early life. *Environmental Research*, 179(A), 108774.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0013935119305717?via%3Dihub>
- Karila, K., Kosonen, T. & Järvenkallas, S. (2017). *Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030: Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:30.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80221/okm30.pdf>
- Kettukangas, T. (2017). *Perustoiminnot-käsite varhaiskasvatuksessa* (Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 110). [väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto].
https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/18518/urn_isbn_978-952-61-2574-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kettunen, J. (15.3.2018). *Selvitä, tarvitsetko tutkimuksellesi tutkimusluvan*. Vastuullinen tiede: Tutkimusetiikka ja tiedeviestintä Suomessa.
<https://vastuullinentiede.fi/fi/tutkimuksen-suunnittelu/selvita-tarvitsetko-tutkimuksellesi-luvan>
- Kouki, J. (2011). Luonnon monimuotoisuus – geenit, lajit ja elinympäristöt. Teoksessa J. Niemelä, E. Furman, A. Halkka, E-L. Hallanaro & S. Sorvari (toim.), *Ihminen ja ympäristö* (s. 14–22). Gaudeamus Helsinki University Press.
- Kotila, E. & Salmi, P. (2019). *Luontokasvatus varhaiskasvatuksessa: Luontoretkeä integroidussa pienryhmässä*. [opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu].
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/169622/Kotila_Elina_Salmi_Petra.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Leppänen, E. (2022). *Luontotoiminnan kehittäminen varhaiskasvatuksen pienten ryhmissä ”Luonnon ihmettelyä pienestä pitäen, vuodenajasta toiseen”*. [kandidaatintutkielma, Tampereen yliopisto].

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/137427/Lepp%C3%A4nenElina.pdf?sequence=5&isAllowed=y>

Luonnonvarakeskus. (2020). Suomen metsät vuoden 2020 eurooppalaisessa vertailussa valituilla FOREST EUROPE:n kestävän metsänhoidon kriteereillä ja indikaattoreilla.

https://www.luke.fi/sites/default/files/migration_wp/metsavarat-Luke_suomi_20210727.pdf

Metsämäki, T. (2021). *Luontosuhteen merkitys ja toteutus varhaiskasvatuksessa: Luontosuhteen merkitys lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen ja keinoja tämän tukemiseen*. [pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto].

https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/151742/Metsamaki_Tiia_opinnayte.pdf?sequence=1

Ojala, H. (2018). *Lasten ja kasvattajien ajatuksia metsätoiminnasta ja sen kehittämisestä: Luonto- ja ympäristökasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa*. [opinnäytetyö, Seinäjoen ammattikorkeakoulu].

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/156204/Ojala_Heidi.pdf;jsessionid=8985A62457EA100C220D312621B3ABD3?sequence=1

Opetushallitus. (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf

Palmer, J. A. (1998). *Environmental Education in the 21st Century: Theory, Practice, Progress and Promise*. Routledge. Luettu E-kirjana.

Palomaa, K. & Peltonen, T. (2019). *Luontokasvatus osana varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa: Työntekijöiden ja vanhempien kokemuksia aiheesta*. [opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu].

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/263612/Palomaa_Kaisa_Peltonen_Tiiu.pdf?sequence=6&isAllowed=y

Parikka, M. (2022). *2–7-vuotiaiden lasten luontosuhde vanhempien arvioimana ja lasten luontosuhteeseen yhteydessä olevat taustatekijät*. [pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto].

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/81412/URN%3aNB%3afi%3ajyu-202206023035.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Pasanen, T. (2019). Everyday Physical Activity in Natural Settings and Subjective Well-Being: *Direct Connections and Psychological Mediators* (Tampere University Dissertations 187). [väitöskirja, Tampereen yliopisto]. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/118176/978-952-03-1378-4.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus. Luettu E-kirjana.
- Puusa, A. & Julkunen, S. (2020). Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus. Luettu E-kirjana.
- Repo, L., Paananen, M., Eskelinen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M-K., Gammelgård, L., Ulvinen, J., Marjanen, J., Kivistö, A. & Hjelt, H. (2019). *Varhaiskasvatuksen laatu arjessa – Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 15:2019. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2019/09/KARVI_1519.pdf
- Savolainen, K. (2021). More Time Children Spend in Nature During Preschool Is Associated with a Greater Sense of Responsibility for Nature: A Study in Finland. *Ecopsychology*, 13(4), 265–275. <https://www.liebertpub.com/doi/pdf/10.1089/eco.2021.0006>
- Schalin, T. (2021). *Leikin riemua tulipaloautossa ja myötätuntoa petikkomajassa – 1–3-vuotiaiden lasten metsäretkikokemuksia*. [pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/76342/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202106083556.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Schultz, P. W. (2002). Inclusion with Nature: The Psychology Of Human-Nature Relations. Teoksessa P. Schmuck & P. W. Schultz (toim.), *Psychology of Sustainable Development* (s. 61–78). Springer. https://www.researchgate.net/publication/279614993_Inclusion_with_Nature_The_Psychology_Of_Human-Nature_Relations
- Sharma-Brymer, V. & Bland, D. (2016). Bringing Nature to Schools to Promote Children’s Physical Activity. *Sports Medicine*, 46(7), 955–962.

<https://www.proquest.com/docview/1822340485/fulltextPDF/12B2B5223D2C4BD9PQ/1?accountid=14242>

- Suomen ympäristökeskus. (12.5.2020). Luonnon monimuotoisuuden väheneminen voidaan pysäyttää. Tiedote. https://www.syke.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Luonnon_monimuotoisuuden_vaheneminen_voi%2856874%29
- Tilastokeskus. (2022). *Varhaiskasvatukseen osallistui 230 600 lasta vuonna 2021*. Tiedote 9.12.2022. <https://www.stat.fi/julkaisu/ckwd9j2c8fbpq0c53mhrob1za>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Luettu E-kirjana.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarviointin_ohje_2019.pdf
- Tuunanen, P., Tarasti, M. & Rautiainen, A. (2012). Jokamiehenoikeudet ja toimiminen toisen alueella: Lainsäädäntöä ja hyviä käytäntöjä. Ympäristöministeriö. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/38797/SY30_2012_Jokamiehenoikeudet.pdf
- Valli, R. & Perkkilä, P. (2018). Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. PS-kustannus. Luettu E-kirjana.
- Valli, R. (2018). Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. PS-kustannus. Luettu E-kirjana.

Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n muuttamisesta 30.12.2019/1586.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20191586?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Valtioneuvoston%20asetus%20varhaiskasvatuksesta>

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidm45053758336784>

Vilkka, H. (2021). Tutki ja kehitä. PS-kustannus. Luettu E-kirjana.

WWF. (2022). Living Planet Report 2022 – Building a naturepositive society.

Almond, R.E.A., Grooten, M., Juffe Bignoli, D. & Petersen, T. (Eds). WWF, Gland, Switzerland.

<https://wwf.fi/app/uploads/7/1/z/fyuo5qo5fzpgkwf7hwnaag/living-planet-raportti-2022.pdf>

LIITTEET

Liite 1: Kyselylomake

Tiedote kandidaatintutkielmasta ja tutkimukseen osallistumisesta

Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia luontokasvatuksen toteuttamisesta ja lasten luontosuhteen tukemisesta eri-ikäisten lasten kanssa

Kysely on tarkoitettu henkilöille, jotka toimivat varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen opettajina ja joilla on kokemusta sekä yli 3-vuotiaiden että alle 3-vuotiaiden lasten kanssa työskentelystä.

Opiskelen kolmatta vuotta Tampereen yliopistossa varhaiskasvatuksen opettajaksi ja teen kandidaatintutkielmaani varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksista liittyen lasten luontosuhteisiin ja luontokasvatuksen toteuttamiseen eri-ikäisten lasten ryhmissä. Tutkimuksen tarkoituksena on perehtyä varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksiin ja näkemyksiin lasten luontosuhteiden tukemisesta ja luontokasvatuksen eri ulottuvuuksien toteuttamisesta eri-ikäisten lasten kanssa. Tavoitteenani on lisäksi tutkia, millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen opettajilla on luontokasvatukseen liittyvistä haasteista ja mahdollisuuksista yli ja alle 3-vuotiailla lapsilla.

Kyselyyn vastaaminen kestää noin 10–15 minuuttia. Kyselyyn vastaaminen ja tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Voit halutessasi keskeyttää kyselyyn vastaamisen, eikä tutkimukseen ole pakko osallistua. Osallistumalla tutkimukseen ja vastaamalla kyselyyn annat suostumuksesi käyttää vastauksiasi kandidaatintutkielmassa. Aineistoa käytetään vain tässä tutkimuksessa.

Tutkimuksessa ei kerätä henkilötietoja ja kyselyyn vastaaminen tapahtuu anonyymisti. Tutkimuksen valmistuttua aineistot hävitetään. Tutkimuksen arvioitu valmistumisajankohta on kevät 2023.

Kiitos osallistumisesta ja kyselyyn vastaamisesta!

Keväisin terveisin,

Silja Ohtonen, (sähköpostiosoite)

Kysely

Tässä tutkimuksessa on tarkoituksena tutkia varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia luontokasvatuksesta ja sen ulottuvuuksien toteuttamisesta eri-ikäisten lasten kanssa. Tavoitteena on lisäksi perehtyä varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksiin liittyen lasten luontosuhteisiin ja niiden kehittymiseen vaikuttaviin asioihin. Seuraavassa kappaleessa avaan luontokasvatuksen ulottuvuuksien sekä luontosuhteen käsitteitä ennen itse kyselyä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022, s. 49) mukaan luontokasvatus on osa ympäristökasvatusta ja se kuuluu Tutkin ja toimin ympäristössän -oppimisen alueeseen. Luontokasvatus muodostuu kolmesta ulottuvuudesta, joita ovat luonnossa oppiminen, luonnosta oppiminen sekä luonnon puolesta toimiminen. Luontosuhteella taas tarkoitetaan ihmisen suhdetta luontoon; luontosuhde näkyy esimerkiksi siinä, kuinka ihminen suhtautuu luontoon, miten hän kohtelee ja hyödyntää luontoa sekä kuinka tärkeänä hän kokee luonnon itselleen.

1. Millaisista asioista hyvä luontokasvatus mielestänne koostuu eri-ikäisillä lapsilla?

2. Millä tavoin toteutate/olette toteuttaneet luontokasvatusta

- a) alle kolmevuotiaiden
- b) yli kolmevuotiaiden kanssa?

3. Millaisia mahdollisuuksia ja haasteita koette luontokasvatuksen toteuttamiseen liittyvän

- a) alle kolmevuotiailla
- b) yli kolmevuotiailla?

4. Millaiset asiat vaikuttavat mielestänne siihen, että lapsen luontosuhde muodostuu

- a) vahvaksi
- b) heikoksi?

5. Miten tuette omalla toiminnallanne lapsen luontosuhteen kehittymistä?

Liite 2: Toisen tutkimuskysymyksen analyysia: Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia eri-ikäisten lasten luontokasvatuksesta

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Positiivinen ilmapiiri	Positiivisen ilmapiirin luominen	Aikuisen sitoutuminen luontokasvatukseen	
Positiivisuus			
Aikuisen kannustava suhtautuminen	Aikuisen positiivinen ja innostunut asenne		
Aikuisen innostus			
Aikuisen positiivinen suhtautuminen			
Säännöllinen retkeily	Säännöllisen luonnossa vierailun mahdollistaminen		
Aikuinen mahdollistaa lasten luontoon pääsemisen			
Lapsen mukaan saaminen	Lapsen innostaminen		
Lapsen mielenkiinnon herättäminen			
Leikin kautta luontoon tutustuminen	Leikkiminen luonnossa		
Leikin ja riehumisen mahdollistaminen metsässä			
Luonnossa tapahtuva luontokasvatus	Kokemukset luonnossa		
Kokemukset luontoympäristöissä			
Elämykset luonnossa			
Luonnon käyttäminen monipuolisesti	Luonnon hyödyntäminen monipuolisesti toiminnassa		
Aistien hyödyntäminen luonnossa			
Luontotaiteen tekeminen			
Erilaiset luontokohteet päiväkodin lähellä	Erilaisten luontoympäristöjen hyödyntäminen		
Kävelymatka luontokohteisiin päiväkodilta			
Lapsen kiinnostus	Lapsilähtöisyyden huomioiminen	Lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukeminen	
Lapsilähtöisyys			
Luontokasvatus mahdollistaa lapsen kokemusten ja tietojen rikastamisen	Luontokasvatuksen vaikutus lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin		
Luontokasvatus antaa lapsille voimaa ja iloa			
Luonnossa liikkuminen kehittää lapsen motorisia taitoja			
Yhdessä tekeminen luonnon ja ympäristön hyväksi	Luonnosta välittäminen		Yhteisten luontoon liittyvien arvojen ja
Ei tahallaan revitä ja rikota kasveja			
Luonnon kunnioittaminen			
Empatian herättely			
Yhdessä ihmettely			
Yhdessä tekeminen			

Tiedon etsiminen yhdessä	Yhdessä toimiminen luonnossa	asenteiden omaksuminen	
Luontokasvatuksen toteutus ilman ilmastoahdistuksen luomista	Aikuisen asenne ja toimintatavat	Luontokasvatuksen haasteet kaikenikäisillä	Luontokasvatuksen haasteet
Haasteena aikuisen toiminta ja näkemykset			
Luontokasvatuksen esteenä kasvattajien asenteet ja heidän kokemansa haasteet			
Sääolosuhteiden tuomat haasteet			
Työntekijäresurssien haasteet	Toiminnan mahdollistumiseen vaikuttavat tekijät		
Haastavaa kulkea luonnossa konttaavien lapsien kanssa	Luonnossa liikkuminen hankalaa pienten lasten kanssa	Luontokasvatuksen haasteet alle 3-vuotiailla	
Haastavaa liikkua luonnossa pienten kanssa rattailla			
Haasteena lähteä kauemmas pienten kanssa			
Vaipan vaihtaminen haastavaa luonnossa	Vaipan vaihtamisen vaikeus		
Metsään päästyä tulee usein tarve vaihtaa vaippa			
Metsässä oleminen pelottaa pieniä lapsia	Pienet pelkäävät metsässä olemista		
Metsään meno ja päiväkodilta poistuminen pelottavat			
Erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa haastavaa lähteä luontoon	Luontoretken turvallisuus haastavaa isompien lasten kanssa		
Vilkkaan ryhmän kanssa haasteena retken turvallisuus			
Lasten haastava ymmärtää, ettei saa repiä luonnonmateriaaleja	Luontotoiminnan toteutuksen ja eriyttämisen haasteet	Luontokasvatuksen haasteet yli 3-vuotiailla	
Luonto ei innosta kaikkia lapsia			
Haasteena iso ryhmä			
Toiminnan eriyttäminen haastavaa eri-ikäisille ja eritaitoisille lapsille			

**Liite 3: Ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysia:
Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia luontokasvatuksen ja
sen eri ulottuvuuksien toteuttamisesta**

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka
Retket lähiympäristöön ja metsään	Säännölliset luonto- ja metsäretket	Yhteyden luominen luontoon	Luonnossa oppiminen
Säännölliset retket lähimetsään			
Hyödynnetään aisteja luonnossa	Yhteiset moniaistiset kokemukset luonnossa		
Yhdessä aistiminen ja leikkiminen luonnossa			
Kaikkien aistien hyödyntäminen luonnon havainnoinnissa ja kokemisessa			
Kasvien ja ötököiden tarkkailu ulkona	Empatian herättely luontokappaleita kohtaan kokemusten kautta		
Lintujen ruokkiminen metsässä			
Metsässä rentoutuminen	Rauhalliset ja positiiviset kokemukset luonnossa		
Kiireettömän ja rauhallisen tunnelman luominen			
Lapsentahtisesti toimiminen			
Monipuolinen toiminta metsässä pohjautuu lasten mielenkiinnonkohteisiin ja vasuun	Luonnon hyödyntäminen toimintaympäristönä	Luonnon hyödyntäminen monipuolisesti oppimisympäristönä	
Metsää hyödynnetty monissa eri toiminnoissa lasten ja aikuisten kanssa			
Metsässä tehdään erilaisia tehtäviä			
Luonnon hyödyntäminen monipuolisesti eri toiminnoissa			
Luonnossa askartelu	Luonnonmateriaalien hyödyntäminen toiminnassa		
Tehty taidetta luonnonmateriaaleista			
Luonnonmateriaaleilla leikkiminen			
Luonnon kiertokulkuun tutustuminen eri materiaaleja hyödyntämällä	Luonnon kiertokulkuun ja luonnonilmiöihin tutustuminen	Luonnon toimintaan tutustuminen	
Vuodenaikojen ja säätilan vaihtumisen seuranta aamupiirillä			
Vuodenaikojen ja luonnonilmiöiden esille tuominen piirihetkillä			

Eläimiin ja kasveihin perehtyminen tietovisan kautta	Eläimiin ja kasveihin tutustuminen		Luonnosta oppiminen
Eläimiin tutustuminen kirjojen ja kuvien kautta			
Ilmiötutkimisen hyödyntäminen	Luonnonilmiöiden ja luonnon toiminnan tutkiminen	Luonnon toiminnan tutkiminen	
Veden olomuotojen tutkiminen			
Luonnon tutkiminen luontobingon kautta	Eläinten ja kasvien tutkiminen	Luonnon toiminnan tutkiminen	
Lintujen, kasvien ja eläimien tutkiminen			
Kasvin kasvattaminen siemenestä			
Kasvien ja ötököiden tunnistaminen ja niistä tiedon etsiminen sovelluksen kautta			
Lajittelun harjoittelu	Lajittelemisen harjoittelu	Luonnon kannalta kestävien elämäntapojen omaksuminen	Luonnon puolesta toimiminen
Jätteiden lajittelu			
Lajittelupisteelle retkeily	Roskaamisen ja luonnon puhtaanapidon käsittely	Luonnon kannalta kestävien elämäntapojen omaksuminen	Luonnon puolesta toimiminen
Roskien kerääminen pois luonnosta			
Roskienkeruutalkoisiin osallistuminen			
Roskaamisen ja luonnon puhtaanapidon käsittely satujen kautta	Oikeanlaisen luonnossa toimimisen harjoittelu	Luonnosta huolehtimisen harjoittelu	Luonnon puolesta toimiminen
Opetetaan elävien kasvien ja eläinten oikeanlaista käsittelyä			
Kerrotaan eläimistä, kasveista ja hyönteisistä elävinä olentoina			
Jokamiehenoikeuksien harjoittelu			
Opetellaan luonnon suojelemista			
Ei häiritä luonnon elämää			